

DJEČJI VRTIĆ MALI SVIJET

Borovik 5, 10250 Lučko

Tel.: 098 614-931

E-mail: msvijet05@gmail.com

www.malisvijet.hr

**PROGRAM 10-SATNOG
SENZOMOTORIČKOG RAZVOJA**

Autori programa:

Sandra Tomšić, prof. pedagog, ravnateljica

Marina Barbir, psiholog

Ružica Mrše, logoped

Martina Kovačević, radni terapeut

Petra Popović, edukacijski rehabilitator

Gordana Ljubas, zdravstveni voditelj

Zagreb, rujan 2022.

Sadržaj

1. UVOD	3
1.1. Teorijska i praktična polazišta	4
1.1.1. Senzorna integracija	5
1.2. Ciljevi i zadaće	7
2. USTROJSTVO PROGRAMA	8
3. MATERIJALNI UVIJETI	11
4. ODGOJNO – OBRAZOVNI RAD	14
4.1. Razvojne zadaće	15
4.2. Neposredan rad s djecom	28
4.3. Stručna dokumentacija	45
5. NJEGA I SKRB ZA TJELESNI RAST I ZDRAVLJE DJECE	47
6. NAOBRAZBA I USAVRŠAVANJE ODGOJNIH DJELATNIKA	57
6.1. Unutar ustanove	57
6.2. Izvan ustanove	58
7. SURADNJA S RODITELJIMA	62
8. SURADNJA S VANJSKIM USTANOVAMA	67
9. VREDNOVANJE PROGRAMA	69
10. FINANCIRANJE PROGRAMA	71
11. ZAKLJUČAK	71
12. PRILOZI	72
13. POPIS LITERATURE	72

1. UVOD

Dječji vrtić Mali svijet je predškolska ustanova osnovana 17.2.2005, a počela je s radom 1.3.2005. u zagrebačkoj četvrti Lučko. Osnivačica Vrtića je Sandra Tomšić, prof. pedagogije. Nakon 12 godina rada u gradskim dječjim Vrtićima, osnivačica je, vođena idejom humanističke pedagogije, odlučila osnovati predškolsku ustanovu koja će u svom radu pratiti sva nova znanja o rastu i razvoju djeteta te ih implementirati u rad s djecom.

Vrtić je počeo s radom u jednoj mješovitoj odgojnoj skupini, a već nakon jedne godine uselio je u vlastiti prostor s uređene tri odgojne skupine. Vrtić je uvijek bio popunjen, te se i sada traži "mjesto više". 2012. Vrtić otvara još jednu skupinu susjednoj ulici. Većina roditelja prepoznaje našu kvalitetu te redovito upisujemo i drugo i treće dijete iz iste obitelji.

Kvalitetu rada s djecom smatramo najvažnijom komponentom našeg rada. Otkad Vrtić postoji konstantno ulažemo u – znanje. Naše odgajateljice neprekidno se stručno usavršavaju, tako da već unazad nekoliko godina prezentiramo naša iskustva na raznim stručno-znanstvenim skupovima. Također smo 2 godine radili s prof dr. sc. Arjanom Miljak i 5 godina s prof dr. sc. Editom Slunjski (profesorice na katedri za pedagogiju Filozofskog Fakulteta u Zagrebu) kao vanjskim suradnicama koje su nam pomagale u unapređivanju prakse. Susreti su se odvijali nekoliko puta mjesečno, te direktno utjecali na kvalitetu naše prakse. Neki primjeri našeg rada objavljeni su u knjigama prof. dr. sc. E. Slunjski.

Od osnutka Vrtića trudimo se slijediti pedagogiju Lorisa Malaguzija koji je utemeljitelj Reggio Emilia pristupa u predškolskom odgoju. Neka od polazišta Malaguzijeve pedagogije su da je dijete centar odgojnog procesa i uloga odgajatelja je da prepozna njegove potrebe, te slijedeći ih priprema prostor, didaktičke i ostale materijale, uređuje ritam dana i sve ostale sastavnice kurikulumu jedne Ustanove. Također je za taj pristup karakteristična izuzetno dobra povezanost s lokalnom zajednicom, te je vidljiva tijesna povezanost života Vrtića i neposredne okoline.

Unazad nekoliko godina stručni tim Vrtića uočava porast broja djece s određenim teškoćama u razvoju. Vrtić kao Ustanova, koja prva cjelovito prati razvoj djeteta već od njegove druge godine, postaje prva točka stručne intervencije. Iz tog razloga, ako je već u toj dobi uočena neka teškoća u razvoju djeteta, moguća je brza i kvalitetna intervencija, a da bi djetetov razvoj ili ev. rehabilitacija krenula u pravom smjeru. U suradnji s roditeljima kao prvim suradnicima i drugim medicinskim ili rehabilitacijskim ustanovama, u mogućnosti smo pravovremeno pomoći svakom djetetu. Stoga smo prepoznali potrebu za obogaćivanjem

programa dodatnim sadržajima. Područje koje vidimo kao osnovu zdravog cjelovitog razvoja djeteta predškolske dobi, senzomotorički je razvoj te smo se odlučili za kreiranje posebnog programa koji bi obuhvatio svu djecu, a dodatno osnažio naše stručne djelatnike za rad s djecom s teškoćama.

1.1. Teorijska i praktična polazišta

U kreiranju programa polazimo od činjenice da je dijete predškolske dobi osjetilno biće. Prva djetetova iskustva su osjetilne prirode i osjetilno opažanje je temelj djetetova istraživanja i upoznavanja svijeta (dijete sve želi dodirnuti, uhvatiti, staviti u usta, gledati, čuti). Putem osjetila, dijete uspostavlja kontakt s okolinom te osjetila postaju poveznica djeteta i svijeta.

Temelj je razvoja osjetila jest neposredno osjetilno iskustvo. Drugim riječima, osjetila moraju biti aktivna. Stoga nam je glavni cilj u radu osigurati takvu okolinu, poticaje i aktivnosti, koji će omogućiti djeci istraživanje i učenje svim osjetilnim modalitetima, a pedagoški zahtjev koji stavljamo pred sebe jest uravnotežen razvoj svih osjetila.

Još jedan od razloga za usmjeravanje na stvaranje osjetilno poticajne okoline, predstavljaju i uvjeti u kojima današnja djeca odrastaju. U praksi, prepoznajemo da su djeca danas ograničena u zadovoljavanju potrebe za tjelesno-osjetilnim istraživanjem te cjelovitim zahvaćanjem i shvaćanjem svijeta oko sebe. Odrastaju u okolini u kojoj su često preplavljena vizualnim i slušnim informacijama različite kvalitete. Osobito je naglašena prisutnost medija u njihovoj svakodnevnici. Velik dio svog slobodnog vremena djeca provode pred različitim medijskim uređajima, odnosno ekranima. S jedne strane, to znači da djeca više vremena provode u tzv. sjedilačkim aktivnostima, što ima neposredne zdravstvene implikacije. S druge strane, rana i učestala izloženost ekranima znači da su djeca intenzivno stimulirana u pojedinim osjetilnim područjima (vizualnom i auditivnom), dok su druga zanemarena. Upoznavanjem svijeta putem ekrana, djeca prestaju biti aktivni čimbenici u učenju, gube mogućnost za neposredan kontakt sa stvarnošću i za vlastitim djelovanjem. Nažalost, i predškolski sustav je po uzoru na školski, često usmjeren na aktivnosti koje potiču sjedenje te se sjedilačke aktivnosti povezuju s učenjem, a kretanje djece postaje nepoželjno ponašanje. Stoga smatramo da je naša pedagoška odgovornost stvarati poticajno i uravnoteženo osjetilno okruženje unutar vrtića, gdje djeca provode velik dio vremena i prepoznajemo potrebu za obogaćivanjem programa upravo u području senzomotoričkog razvoja.

Cjelovit pristup senzomotoričkom razvoju polazi od zahvaćanja svih osjetilnih područja. Međutim, pedagoški pristup poticanju senzomotoričkog razvoja mora se temeljiti na poznavanju razvojne dinamike djeteta te senzibilnih razdoblja za razvoj određenih osjetila. U planiranju neposrednog rada s djecom, važno je voditi računa o temeljnim osjetilima, koja su najaktivnija u predškolskom uzrastu.

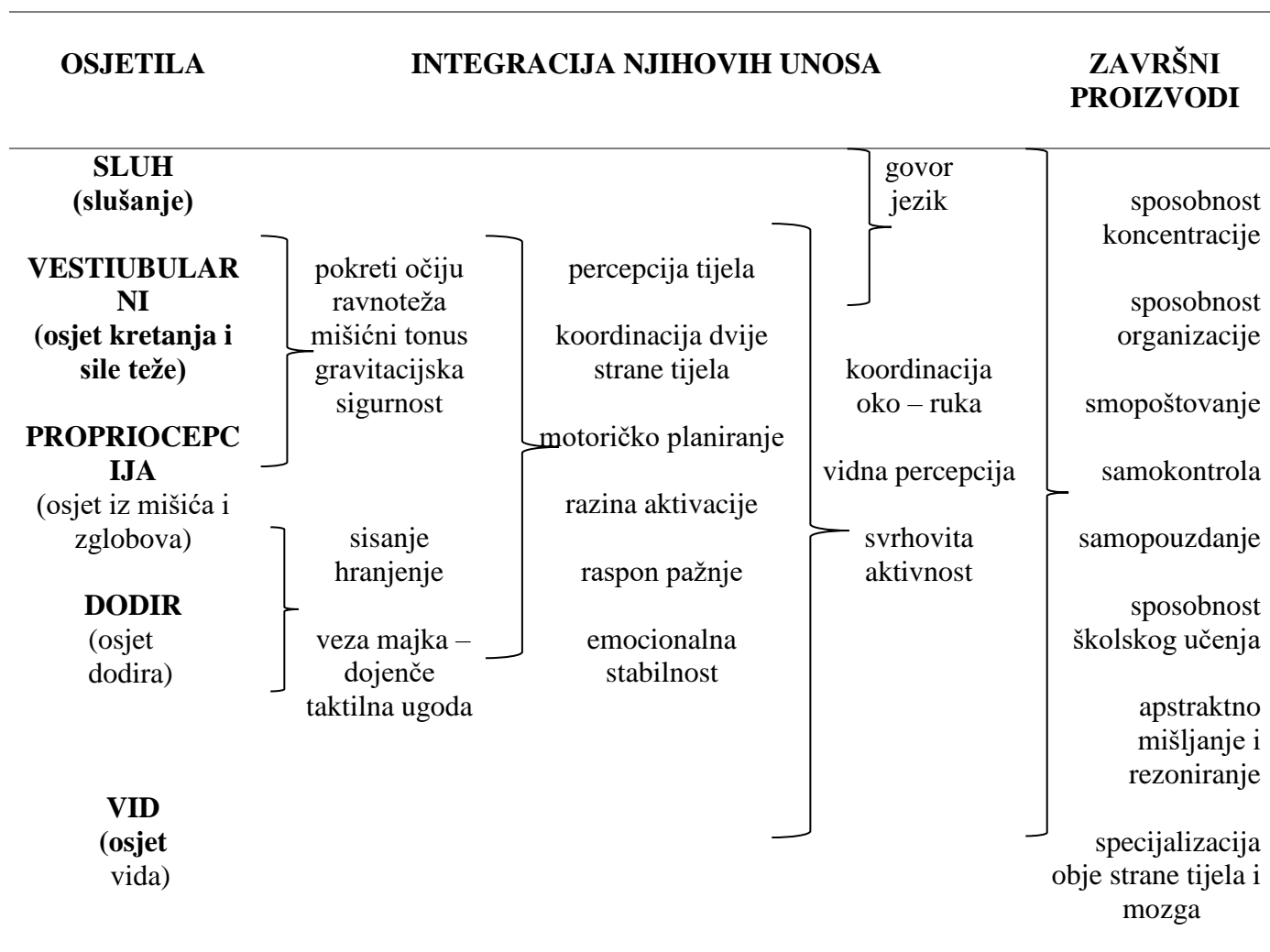
Dobar okvir za shvaćanje važnosti temeljnih osjetila daje nam Teorija senzorne integracije A. Jane Ayres. Stoga će jedan dio programa biti usmjeren na područje senzorne integracije. Osim teorijske baze koja nam omogućuje bolje shvaćanje senzomotoričkog razvoja djeteta, senzorna integracija pruža nam i praktične alate u radu s djecom, a posebno s djecom koja pokazuju određene senzoričke izazove. S obzirom na to da smo u odgojno obrazovnom radu često suočeni s nedostatnom podrškom van ustanove za djecu s odstupanjima u razvoju, takav pristup omogućava nam lakše prepoznavanje i rad s djecom sa senzoričkim izazovima unutar ustanove te u konačnici osigurava da programom budu obuhvaćena sva djeca u skladu s njihovim potrebama.

1.1.1. Senzorna Integracija

Senzornu integraciju definirala je dr. A. Jane Ayers kao organizaciju osjeta za upotrebu. To je neurološki proces u mozgu koji započinje u utrobi kada mozak fetusa osjeti prve pokrete majčina tijela. Mozak uređuje, organizira i odgovara na osjete iz našeg tijela i okoline koja nas okružuje. Prema klasifikaciji Star Instituta, imamo osam osjetila, od kojih su četiri temeljna: taktilni (dodir), vestibularni, proprioceptivni i interoceptivna recepcija te četiri funkcionalna osjetila: vid, sluh, okus i njuh.

Integracija senzornih informacija preduvjet je za usvajanje temeljnih vještina koje se integriraju u složenije funkcije nužne da se dijete razvije u cjelovito, sretno i uspješno biće kao što je prikazano u dijagramu 1. (Ayres, 2009).

Dijagram 1.: Integracija osjetila

Djeca putem osjetila uče, istražuju prostor u odnosu prema sebi i svijetu oko sebe, usvajaju i modificiraju nove vještine te se uključuju u aktivnosti u skladu sa svojom dobi i sposobnostima. Očekuje se da će dijete određene vještine usvojiti u specifičnom razdoblju, a pri tome važnu ulogu ima poticajno okruženje. Najveći razvoj integracije osjeta događa se za vrijeme adaptivne reakcije - svrhovit, prema cilju usmjeren odgovor na osjetni doživljaj. Primjerice, dijete vidi zvečku i poseže za njom. Posezanje je adaptivna reakcija. Besciljno mahanje rukama nije. Kompleksnija adaptivna reakcija javlja se kada dijete percipira da je predmet daleko i planira kako će se popeti ili sagnuti da ga dohvati. Kod adaptivne reakcije učimo nešto novo, svladavamo teškoće, prepreke. Adaptivna reakcija pomaže mozgu da se organizira i razvija.

Iz toga proizlazi važnost poticanja senzorne integracije od najranije dobi. To podrazumijeva korištenje opreme i medija te uključivanje u aktivnosti koje će osigurati bogato senzoričko iskustvo. Također, pri tome je važno osigurati primjerenu okolinu s ciljem poticanja optimalnog razvoja djeteta.

1.2. Ciljevi i zadaće

Opći cilj programa poticanja senzomotoričkoga razvoja je zadovoljiti i razvijati prirodne potrebe djeteta za kretanjem i osjetilnim doživljavanjem, što je osnovna pretpostavka za postizanje optimalnog cjelokupnog razvoja.

Specifični cilj programa je prepoznati i pružiti podršku djeci s izazovima u senzoričkom funkcioniranju unutar odgojne skupine i prostora za provedbu senzorne integracije.

Zadaće programa su:

- stvaranje tople socio-emocionalne klime i odnosa povjerenja s djecom
- zadovoljavanje osnovne djetetove potrebe za igrom
- poticanje cjelovitog razvoja djeteta
- poticanje razvoja osnovnih motoričkih sposobnosti i iskustva pokretom
- poticanje osam senzornih sustava: vestibularni (kretanje), proprioceptivni (mišići i zglobovi), taktilni (dodir), vizualni (vid), auditivni (sluh), olfaktorni (miris), gustativni (okus) i interoceptijareceptija (osjet iz unutarnjih organa)
- razvijanje bolje svjesnosti tijela kroz: glazbeno pokretne igre, prstovne, gestovne, ritmičke igre
- zadovoljavanje prirodne potrebe djece za kretanjem i istraživanjem prostora
- poticanje samostalnosti u aktivnostima svakodnevnog života
- kreiranje aktivnosti i poticaja u skladu s potrebama, dobi i interesima djece
- prevencija mogućih teškoća na području razvoja obrade senzoričkih podražaja, govora, pažnje, mišljenja i ponašanja
- prepoznavanje i podržavanje djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama te prevencija nastanka sekundarnih teškoća sustavnim praćenjem djece

2. USTROJSTVO PROGRAMA

Program senzomotoričkog razvoja provodit će se kao cjelodnevni 10-satni program. Provodit će se od rujna do kolovoza, s početkom u rujnu 2023. Program će se provoditi svakodnevno, prilagođavajući se potrebama, interesima i mogućnostima djece i roditelja. Od ponedjeljka do petka, 5 dana u tjednu.

2.1. Ciljana skupina

U program ulaze sva upisana djeca: djeca jasličke dobi (1-3): 1 odgojna skupina i djeca vrtićke dobi (3-7g): 3 odgojne skupine. Prema Državnom pedagoškom standardu, u skupine će biti uključen broj djece prikazan u Tablici 1.

Tablica 1. Prikaz skupina prema dobi, s brojem upisane djece.

skupina	dob	broj djece
jaslička	1-3 g	12
mlađa vrtićka	4. g	18
srednja vrtićka	5. g	20
starija vrtićka	6. i 7. g	25

2.2. Prostorni okvir

Provođenje programa odvijat će se: svakodnevno putem poticajnog okruženja u sobama dnevnog boravka 4 odgojne skupine, dvorani, vanjskim prostorima vrtića te kroz individualni rad s djecom i grupne aktivnosti usmjerene na poticanje senzomotoričkog razvoja u prostorima dvorane te prostoru za senzornu integraciju.

Tablica 2. Prikaz veličine prostora dnevnog boravka odgojno-obrazovnih skupina.

odgojno-obrazovna skupina	veličina prostora
jaslička	60 m ²
mlađa vrtićka	60 m ²
srednja vrtićka	60 m ²
starija vrtićka	60 m ²

2.3. Stručni djelatnici u programu

Nositelji programa su odgojitelji - 2 odgojitelja u svakoj odgojno-obrazovnoj skupini te stručni suradnici: pedagog, psiholog, logoped i edukacijski rehabilitator te radni terapeut i zdravstveni voditelj.

Taablica 3. Opis poslova i zaduženja pojedinih djelatnika, nositelja programa.

STRUČNJAK	BROJ	VRSTA POSLA	DINAMIKA
Odgojitelj	8 (40 sati tjedno svaki)	-planiranje, programiranje, vrednovanje odgojno-obrazovnog rada - izrađivanje i održavanje sredstava za rad s djecom - vođenje brige o uređenju prostora - vođenje dokumentacije o djeci i radu -neposredni rad s djecom: vođenje brige o zadovoljavanju svakodnevnih potreba djece, ostvarivanju razvojnih zadaća, aktivnosti s djecom -suradnja s roditeljima (grupna i indiv.) - suradnja s drugim stručnjacima i stručnim timom u vrtiću	-svaki dan -tijekom cijele godine -tijekom cijele godine -tijekom cijele godine - svaki dan -po potrebi ind. -grupno 4x godišnje - svaki dan prema potrebi
Pedagog	0,5 (20 sati tjedno)	-integracija novog programa u sve segmente redovnog 10 satnog programa vrtića -suradnja u organizaciji vremenskog i prostornog koncepta i osmišljavanju metoda rada u okviru s. programa	-početkom ped. godine -svaki dan
Psiholog	1 (40 sati tjedno)	-procjena razvojnog statusa djece - psihodijagnostički postupci, opservacije - vođenje dokumentacije (dosjei djece, razvojne liste, IOOP) -postavljanje razvojnih zadaća, usmjeravanje ind. i grupnog rada prema procijenjenom statusu -individualni i grupni rad s djecom - aktivnosti poticanja	- kontinuirano tokom pedagoške godine

		<p>senzomotoričkog razvoja</p> <ul style="list-style-type: none"> -savjetovanje roditelja (grupno i indiv) - suradnja s odgojiteljima, stručnim timom, ravnateljicom 	
Logoped	1 (40 sati tjedno)	<ul style="list-style-type: none"> -procjena statusa razvoja govora i otkrivanje teškoća kojima je uzrok usporeni s. razvoj -individualni i grupni rad s djecom -savjetovanje odgojitelja -opservacija djece u skupini - vođenje dosjea djece -planiranje aktivnosti <p>-savjetovanje roditelja (grupno i individ)</p>	<p>-početak ped. godine</p> <p>-individualno i grupno svaki dan po rasporedu</p> <p>-po potrebi ind.</p> <p>-više puta u toku ped. godine grupno</p>
Edukacijski rehabilitator	0,5 (20 sati tjedno)	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznavanje, ublažavanje i otklanjanje teškoća djece - utvrđivanje specifičnih potreba djece s teškoćama - stvaranje uvjeta za uključivanje djece u programe dječjeg vrtića - utvrđivanje najprimjerenije metode rada za svako pojedino dijete - praćenje razvoja sve djece i prevencija razvojnih poremećaja - vođenje osobne i propisane dokumentacije (dnevnik rada, razvojne liste i liste praćenja, dosjei djece, IOOPi) - kontinuirana suradnja s odgojiteljima, članovima stručnog tima te ravnateljem 	-kontinuirano tokom pedagoške godine
Radni terapeut	1 (40 sati tjedno)	<ul style="list-style-type: none"> -procjena statusa razvoja djece -rad s djecom u sobi i neposredno u skupini -savjetovanje roditelja (grupno i individualno) 	<p>-početkom ped. godine</p> <p>-svaki dan</p> <p>-po potrebi ind.</p> <p>-više puta u toku ped.godine grupno</p>
Zdravstveni voditelj	0,25 (8 sati tjedno)	-neposredna suradnja sa stručnim timom i odgajateljima u otkrivanju ev. zdravstvenih i razvojnih poteškoća	-2 sata tjedno

3. MATERIJALNI UVJETI

Poticajno prostorno-materijalno okruženje vrtića je esencijalni izvor učenja djece s obzirom na to da ona uče aktivno (istražujući, čineći) te surađujući s drugom djecom i odraslima. U stvaranju prostorno-materijalnog okruženja za učenje naglasak je na prihvatanju prirode učenja djeteta koja je integrirana tj. holistička. Raznovrsnost, raznolikost i stalna dostupnost materijala promoviraju neovisnost i autonomiju učenja djece. Sadržajno bogatstvo materijala djeci različitih interesa i različitih razvojnih mogućnosti pružaju različite izbore. Poticajno okruženje vrtića djetetu omogućuje svakidašnje stupanje u interakcije s različitim sadržajima učenja koje za njega trebaju imati istraživački karakter. Također, okruženje za učenje treba biti multisenzorično tj. djecu poticati na istraživanje i angažiranje različitih senzoričkih modaliteta (istraživanje tekstura, mirisa, zvukova, tonova, melodija, pokreta i sl.).

Program poticanja senzomotoričkog razvoja provodit će se u sobama dnevnog boravka, dvorani, posebno opremljenom prostoru za senzornu integraciju i vanjskim prostorima vrtića.

Sobe dnevnog boravka dodatno će se opremiti poticajnim materijalima, medijima i opremom koja priskrbljuju bogato senzomotoričko iskustvo. Pri tome se stavlja naglasak na korištenje prirodnih materijala, s ciljem da se dijete aktivno uključi u aktivnosti i pri tome koristi svih osam osjetila. Primjerice, korištenje opreme koje potiče vestibularni i proprioceptivni sustav, podrazumijeva prostor koji omogućuje aktivno kretanje u svim smjerovima, mijenjanje položaja tijela, penjanje, korištenje opreme različitih težina.

Oprema mora biti izrađena od ekoloških materijala, sigurno postavljena i prilagođena razvojnoj dobi odgojne skupine.

U nastavku je navedena oprema za pojedine skupine:

- jaslička skupina bit će opremljena: tunelom, strunjačama različitih visina, klinom, drvenim penjalicama, bazenom s lopticama, ljuljačka gnijezdo, mjesto za samoregulaciju – mirni kutić.
- mlađa, srednja i starija vrtićka skupina bit će opremljene: balansnom pločom, taktilnim vrećicama / loptama raznih težina, taktilnim otocima, strunjačom, vizualno motoričkim igrama, kolutima / prstenima za ubacivanje, opremom za motoričke poligone, bluetooth zvučnikom za glazbeno pokretne igre.

Oprema koja se koristi u prostoru za senzornu integraciju mora biti testirana i sigurna za korištenje. Treba osigurati mjesto za pohranjivanje velike opreme kao i manjih senzoričkih materijala (npr. kinetički pijesak, rekviziti za simboličku igru, taktilni mediji, manipulativni predmeti). Velika oprema mora biti postavljena na način da je lako dostupna i raspoređena za sigurno kretanje prostorom. Također, mora imati mogućnost lakog pomicanja kako bi osigurali varijabilnost prostora i mogućnost fleksibilnog premještanja sprava. Potrebno je osigurati veliku količinu prirodnog svjetla uz mogućnost unutarnjeg osvjetljenja. Radijatori te oštri kutovi obavezno bi trebali biti obloženi spužvama ili mekanom zaštitom. Prostor treba imati strunjače različitih debljina i tvrdoće, a ispod visećih sprava moraju biti postavljene deblje strunjače kako bi osigurale siguran pad. Strop bi trebao imati postavljene minimalno tri stropne kuke za tri viseće sprave.

Primjerice to su:

- viseća vreća - hvata se na jednu točku i osigurava angularno kretanje
- ljuljačka platforma – hvata se na jednu / dvije ili četiri točke i primarno osigurava linearno gibanje
- ljuljačka valjak - valjkasta sprava koja se veže na dvije točke i osigurava linearno gibanje
- žičara - dugačka sajla po kojoj se kreće viseća sprava i osigurava snažno vestibularno i proprioceptivno iskustvo.
- ostale sprave koje osiguravaju vestibularno zaprimanje su: lijevak (potiče vrtnju), skateboard (potiče kretanje u svim smjerovima)

Oprema za penjanje i spuštanje kao što su: kosina, švedske ljestve, penjalice, penjačka stijena, tunnel, otežane vrećice / lopte osiguravaju proprioceptivno iskustvo.

Oprema koje osigurava taktilno zaprimanje vreće s granulama za pokrivanje / skrivanje, ploče sa različitim taktilnim površinama (grube, bodljikave, hrapave, tepisi različitih tekstura, senzorička pjena, kinetički pijesak, masažer (vibracije).

Na zidu su poželjne kuke kako bi se oprema mogla objesiti sa strane.

Vanjski prostor Vrtaća bit će obogaćen igralima posebno osmišljenima za senzorički razvoj:

- vanjski podni trampolin dim 2x2 m

- kombinirano igralo za penjanje i hodanje po ljestvama (vertikalno i horizontalno), penjanje po slobodno visećim ljestvama, penjanje po užetu, te ljuljanje i okretanje oko svoje osi na ručama
- stupci raznih visina za preskakanje
- poligon za balansiranje i hodanje na:
 - pojedinačnim stupcima raznih visina
 - obloj ravnoj gredi uz pridržavanje

Vanjski prostor Vrtića već je opremljen ljuljačkama, toboganima, klackalicom, velikim zavojitim tunelom za provlačenje i pješčanikom.

4. ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD

Odgajno-obrazovni proces oblikovan je tako da životne i planske situacije učenja podupiru različita područja cjelovitog razvoja djeteta. Usmjeren je ka osnaživanju dječje prirodne znatiželje i interesa te ostvarivanje njihovih potreba i prava. Krajnji odgojno-obrazovni ishodi za dijete trebali bi biti rezultatom njegova permanentnog stjecanja kompetencija za cjeloživotno učenje.

Sukladno Nacionalnom okvirnom kurikulumu () i Kurikulumu dječjeg vrtića Mali svijet, misija našeg rada temelji se na suvremenoj humanističko razvojnoj koncepciji koja podrazumijeva razvoj cjelokupne ličnosti svakog djeteta, uvažavajući individualne potrebe i interese djece, kulturu obitelji i zajednice u kojoj živimo.

Naša vizija je stvaranje vrtića kao mjesta gdje je svako dijete jednako važno, jedinstveno i posebno, mjesto razvoja najboljih mogućnosti razvoja za sve uključene u proces: djecu, djelatnike i roditelje.

Kao prednost provođenja posebnog programa senzomotoričkog razvoja, ističemo ozračje malog vrtića koji njeguje obiteljsku atmosferu u kojoj se djeca i odrasli međusobno poznaju i uvažavaju.

Kontinuiranim stvaranjem primjerenog odgojno-obrazovno okruženja u kojem dijete ima priliku ostvarivati raznovrsne interakcije s prostorom, materijalima, drugom djecom i odraslima čini naš Vrtić mjestom cjelovitog razvoja, odgoja i učenja djeteta.

Vrijednosti koje proizlaze iz takvog okružja za djecu su:

- veća sigurnost
- veća mogućnost razvoja samostalnosti
- lakše stvaranje fleksibilnog prostora koji potiče istraživanje, inicijativu i kreativnost - posebno lakše stvaranje okruženja koje je *multisenzoričko tj. djecu potiče na angažiranje različitih senzoričkih modaliteta (istraživanje tekstura, mirisa, zvukova, tonova, melodija, pokreta i sl.)*.
- veća međusobna tolerancija
- češća inicijativa
- lakše odgovorno ponašanje

za roditelje:

- lakša komunikacija s djelatnicima
- veći osjećaj sigurnosti za sebe i dijete

- veće povjerenje

za ozračje:

materijalni kontekst:

- fleksibilan dnevni ritam
- lakša organizacija prostora koji je funkcionalan i siguran
- bogata ponuda raznovrsnog i primjerenog materijala

socijalni kontekst:

- okruženje lakše zrcali zaposlene i njihovu sliku djetetu
- lakše i brža međusobna komunikacija
- osnaživanje kvalitete međusobnih odnosa kroz svakodnevnu

komunikacija:

- lakši razvoj refleksivne prakse kroz svakodnevnu komunikaciju

4.1. Razvojne zadaće

Bitna zadaća odgojno-obrazovnog rada sukladno humanističkoj koncepciji predškolskog odgoja je slijediti razvojne osobine i potrebe djeteta. U skladu s razvojnim osobinama i prepoznatim potrebama djece, radit će se na postizanju postavljenih ciljeva i zadaća te razvoju kompetencija djece. Razvojne zadaće na kojima je program temeljen definirane su s obzirom na osobine djeteta i psihološke uvjete optimalnog razvoja u pojedinim razvojnim razdobljima te u skladu s ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Liste s razvojnim ishodima prema kojima se u skupinama prati ostvarivanje razvojnih zadaća nalaze se u Prilogu 4.

RAZVOJNE ZADAĆE ZA DJECU OD 1 DO 3 GODINE

Zadaće socio-emocionalnog razvoja

- Poticanje razvoja djetetove svijesti o sebi (ime, spol, karakteristike), svijesti o tijelu, dijelovima tijela
- Poticanje svijesti o osjećajima stvaranjem uvjeta u kojima dijete može slobodno izraziti svoje osjećaje; poticanjem prikladnog izražavanja osjećaja

- Poticanje razvoja samopouzdanja i samopoštovanja djeteta kroz stvaranje osjećaja sigurnosti i uvjeta u kojima dijete slobodno i s povjerenjem pristupa odgojiteljima i drugoj djeci, poticanje slobodnog odabira igračaka i aktivnosti; podržavanje razvoja pozitivne slike o sebi kod djeteta, stvaranje uvjeta u kojima dijete može ostvariti uspjeh svojim djelovanjem, podržavanje individualnih interesa djeteta
- Poticanje emocionalne stabilnosti i samoregulacije kroz stvaranje atmosfere dobrog raspoloženja u skupini, donošenje i stvaranje pravila skupine, održavanje dosljednosti u postupcima, podržavanje djeteta u svladavanju lakših frustracija
- Razvijanje samostalnosti i neovisnosti kroz podršku u tijeku adaptacije i odvajanja od roditelja, poticanje usvajanja kulturno-higijenskih navika, samostalnosti u jelu i odijevanju, samostalnog i slobodnog kretanja i korištenja prostora za igru
- Poticanje samozaštite i zaštite zdravlja kroz brigu o adekvatnom unosu preporučenih količina hrane i tekućine tijekom dana, osiguravanjem raznolike i zdrave prehrane, osiguravanjem uvjeta za dnevni odmor i san
- Poticanje razvoja empatije i prosocijalnih ponašanja pokazivanjem osjetljivosti na emocionalna stanja djece, modeliranjem ponašanja, stvaranjem uvjeta u kojima djeca dijele osjećaj veselja u skupini
- Razvijanje odnosa s vršnjacima i odraslima kroz poticanje zajedničke igre i aktivnosti, suradnje, dijeljenja igračaka, davanje podrške u komunikaciji s drugom djecom (pristupanju drugoj djeci, uključivanju u igru, rješavanju sukoba)
- Poticanje razumijevanja prava i pravila skupine kroz dosljedne postupke, modeliranje poželjnih ponašanja, vođenje i podršku djetetu u rješavanju problemskih i konfliktnih situacija
- Poticanje inicijative i proaktivnosti djeteta kroz oblikovanje okoline koja potiče na aktivno istraživanje, osiguravanje slobode u kretanju i istraživanju prostora, obogaćivanjem prostora dobi prikladnim i izazovnim poticajima

Zadaće spoznajnog razvoja

- Podržavanje potrebe djeteta za opažanjem svijeta oko sebe svim senzornim modalitetima – dodir, propriocepcijom, vestibularno, sluhom, vidom, okusom, njuhom
- Poticanje razvoja spoznajnih funkcija

- razvoj pamćenja kroz aktivnosti koje potiču asocijativno učenje, prepoznavanje, reprodukciju (kraće pjesmice)
- razvoj pažnje kroz poticaje i zadatke koji su u skladu s interesima djece i potiču na istraživanje, poticanje djeteta da usmjeri pažnju na aktivnost, dovrši aktivnost, podržavanje ustrajnosti
- Podržavanje razvoja simboličke funkcije uređivanjem centara, a simboličku igru i osiguravanjem nestrukturiranog materijala za igru
- Poticanje uviđanja sličnosti i razlika te usporedbe po različitim kriterijima – bojama, oblicima, prostornim i vremenskim odnosima
- Poticanje razvoja početnih matematičkih sposobnosti - prepoznavanje odnosa između predmeta – prepoznavanje veličine, količine, dužine, težine, razumijevanje i upotrebljavanje pojmova jedan, dva, više, još, dugo
- Poticanje razvoja sposobnosti rješavanja problema kroz aktivnosti koje omogućavaju djetetu da probleme rješava pokušajem i pogreškom i razvija sposobnost rješavanja problema mentalnim predočavanjem (materijali koji omogućavaju građenje, baratanje, umetanje, izvlačenje, otvaranje, zatvaranje, različite umetaljke, slagalice)
- Razvijanje informiranosti o svijetu oko sebe kroz poticanje upoznavanja i istraživanja neposredne okoline – osoba, predmeta svakodnevne upotrebe, prirodnih pojava, životinja, biljaka, hrane, prijevoznih sredstava
- Razvijanje motivacije i samoorganizacije kroz podršku individualnim interesima djece ili interesima na razini skupine te poticanje istraživanja

Zadace motorickog razvoja

Stvaranje uvjeta za usvajanje i usavršavanje svih prirodnih oblika kretanja, poticanje na aktivnost i samostalnost te omogućavanje istraživanja svijeta oko sebe, eksperimentiranje, otkrivanje i učenje bez neposredne pomoći odraslog:

- poticanje i usavršavanje vještina održavanja ravnoteže kroz različite igre balansiranja i održavanja ravnoteže (stajanje – spuštanje, izmjene položaja tijela)
- poticanje i usavršavanje vještina grube motorike – puzanja, penjanja (prelaženje različitih prepreka, upotreba prvih penjalica), hodanja (uz pridržavanje, samostalno hodanje po prostoru, korištenje stepenica, hodanje unatrag, postranično, po suženim površinama,

mijenjanje smjera), trčanja, skakanja (odskok jednom nogom, sunožno skakanje, doskok na obje noge)

- poticanje i usavršavanje vještina fine motorike i koordinacije pokreta aktivnostima koje uključuju uvježbavanje različitih vrsta hvata predmeta, premještanje predmete s jednog mjesta na drugo, slaganje predmeta jednog na drugi te jedan pokraj drugog, otvaranje i zatvaranje različitih predmeta, upotrebu malih škarica, listanje slikovnica; igre loptom (bacanje i hvatanje, ubacivanje)
- poticanje i usavršavanje vještina grafomotorike upotrebom kreda, pastela, bojica, olovki za oponašanje i samostalno šaranje po različitim vertikalnim i horizontalnim površinama

Zadace komunikacijskog jezičnog i govornog razvoja

poticanje intencijske komunikacije u različitim komunikacijskim kontekstima unutar grupe (dijete i dijete ili dijete odgojitelj)

- komunikacija i interakcija s namjerom prenošenja poruke.
- poticanje simboličke komunikacije gestama i govorom kroz različite komunikacijske kontekste stvarajući i prepoznajući prilike za modeliranje komunikacije i podržavanje djetetovih komunikacijskih pokušaja.

poticanje imperativnih i deklarativnih poruka, s naglaskom na deklarativne poruke kroz svakodnevne aktivnosti:

- poticati komentiranje: aktivnosti, predmeta, druge djece, nove igračke ili bilo čega novoga što je dijete primijetilo i ima potrebu komentirati.

poticanje odgovorljivosti u komunikaciji kroz svakodnevne interakcije s drugom djecom u grupi i s odgojiteljima u grupi:

- poticati odazivanje na ime
- poticati poštivanje reda i slijeda radnji
- poštivanje pravila grupe i čekanja u redu
- poticati odgovaranje na pitanja (verbalno ili neverbalno)

poticanje razumijevanja u svakodnevnim situacijama unutar skupine:

- fraza koje se ponavljaju u svakodnevnim situacijama
- izvršavanje naloga (npr: "Donesi mi bočicu", "Stavi dudu na stol")

- poticanje razumijevanja pojedinih riječi (unutar i izvan situacijskog konteksta; s ili bez uporabe gesta)
- poticanje razumijevanja dvočlanih naloga
- poticanje razumijevanja rečenica i kratkih priča
- izlaganje djece ranoj pismenosti kroz poticaje kao što su slikovnice, knjige, sličice i kartice

širenje opsega ekspresivnog vokabular:

- korištenje i prepoznavanje onomatopeja (kako se životinje glasaju, zvukovi iz prirode i okoline)
- poticanje kvalitete i složenosti glasanja
- poticanje kvalitete govora i artikulacije
- poticanje kombiniranja riječi
- poticanje semantičko/morfološko/sintaktičke složenosti jezičnih iskaza

RAZVOJNE ZADACJE ZA DJECU OD 3 DO 5 GODINA

Zadacje socio-emocionalnog razvoja

- Poticanje razvoja djetetove svijesti o sebi (dijete može navesti bitne informacije o sebi, opisati se prema onomu što voli, što može), poticanje djeteta da iskazuje svoje potrebe i želje
- Poticanje svijesti o osjećajima stvaranjem uvjeta u kojima dijete može slobodno izraziti svoje osjećaje, poticanjem prikladnog izražavanja osjećaja, prepoznavanja imenovanja osjećaja kod sebe i drugih i razgovora o njima
- Poticanje razvoja samopouzdanja i samopoštovanja djeteta kroz stvaranje osjećaja sigurnosti i uvjeta u kojima dijete slobodno i s povjerenjem pristupa odgojiteljima i drugoj djeci, razvijanje povjerenja u vlastite sposobnosti, podržavanje djeteta u nošenju s promjenama, izazovima, preprekama, razvijanje optimističnog stava o ishodima, podržavanje razvoja pozitivne slike o sebi kod djeteta, prihvaćanja sebe i vlastitih osobina
- Poticanje emocionalne stabilnosti i samoregulacije kroz stvaranje atmosfere dobrog raspoloženja u skupini, omogućavanje iskustva doživljaja uspjeha i neuspjeha, slijeđenje pravila ponašanja, održavanje dosljednosti u postupcima, podržavanje djeteta u svladavanju frustracija i neuspjeha, poticanje na strpljivost

- Razvijanje samostalnosti i neovisnosti kroz podršku u tijeku adaptacije i odvajanja od roditelja, poticanje usvajanja kulturno-higijenskih navika, samostalnosti u jelu i odijevanju, poticanje brige o vlastitim stvarima, spremanja igračaka i radnog prostora
- Poticanje samozaštite i zaštite zdravlja kroz brigu o unosu preporučenih količina hrane i tekućine tijekom dana, osiguravanjem raznolike i zdrave prehrane, osiguravanjem uvjeta za dnevni odmor i san, razvijanje pravilnog držanja tijela, osviještavanjem za prepoznavanje potencijalno opasnih situacija, ponašanja, igara
- Poticanje razvoja empatije i prosocijalnih ponašanja – pokazivanja osjetljivosti na emocionalna stanja drugih, pomaganja drugima i nuđenja utjehe onom tko je u nevolji, uvažavanje potreba i prava drugih
- Poticanje razvoja moralnog rasuđivanja i odgovornosti kroz vođenje djece u rješavanju problemskih situacija i usmjeravanje na posljedice određenog ponašanja te poštivanje pravila
- Razvijanje odnosa s vršnjacima i odraslima kroz poticanje socijalnih interakcija s vršnjacima i odraslima, razvijanje socijalnih vještina (predstavljanje, sudjelovanje u razgovoru, davanje i slijeđenje uputa, primanje i davanje komplimenata, traženje i davanje pomoći), razvijanje asertivnosti, konstruktivnog rješavanja problema, vještina suradnje
- Poticanje razumijevanja prava i pravila skupine kroz omogućavanje djeci da sudjeluju u donošenju i mijenjanju pravila skupine, poticanje korištenja pravila uljudnog ponašanja u svakodnevnim i specifičnim socijalnim situacijama
- Poticanje inicijative i proaktivnosti djeteta kroz oblikovanje okoline koja potiče na aktivno istraživanje, osiguravanje slobode u kretanju i istraživanju prostora, obogaćivanjem prostora dobi prikladnim i izazovnim poticajima
- Podržavanje intrinzične motivacije slijeđenjem interesa djece, jačanjem samostalnosti, poticanjem ustrajnosti i podrškom u nošenju s neuspjehom
- Podržavanje timskog rada suradničkim grupnim aktivnostima i razvijanjem tolerancije i prihvaćanja različitosti

Zadace spoznajnog razvoja

- Podržavanje potrebe djeteta za opažanjem svijeta oko sebe svim senzornim modalitetima – dodirom, propriocepcijom, vestibularno, sluhom, vidom, okusom, njuhom poticajnim oblikovanjem okoline

- Poticanje razvoja spoznajnih funkcija
 - razvoj pamćenja kroz aktivnosti koje potiču korištenje zapamćenog u svakodnevnim situacijama (pamćenje dnevne rutine, događaja), prepoznavanje, reprodukciju (pjesmice, prepričavanje priča i događaja), namjernog zapamćivanja
 - razvoj pažnje kroz poticaje i zadatke koji zahtijevaju voljno usmjeravanje pažnje, usredotočavanje na zadatak 5-10 min, odupiranje ometajućim podražajima iz okoline; poticanje na dovršavanje zadatka
- Poticanje stjecanja pojmova i odnosa među njima s obzirom na različite kriterije – razvrstavanje, prepoznavanje i imenovanje boja, oblika, prostornih, vremenskih odnosa i drugih svojstava predmeta i pojava
- Poticanje razvoja početnih matematičkih sposobnosti – uspoređivanje veličine, količine, dužine, težine, prebrojavanje 3-5 predmeta, mehaničko brojanje do 10, poticanje upotrebe matematike u igri
- Poticanje razvoja sposobnosti rješavanja problema kroz aktivnosti koje omogućavaju djetetu da probleme rješava istraživanjem i isprobavanjem, aktivnosti i poticaje koji zahtijevaju klasifikaciju, slaganje slika, nizanje prema kriterijima, uviđanje razlika i sličnosti, uočavanje problema i stvaranje pretpostavki, povezivanje simbola, upoznavanje slova, brojeva
- Razvijanje informiranosti o svijetu oko sebe kroz poticanje upoznavanja i istraživanja biljnog i životinjskog svijeta, rada i zanimanja odraslih, godišnjih doba, materijalnih i duhovnih dobara, prometnih sredstava i prometa, prirodnih pojava i reljefa
- Razvijanje svijesti o ekologiji poticanjem odgovornog ponašanja prema prirodnom i materijalnim dobrima, štedljivog odnosa prema prirodnim resursima i uočavanja problema u neposrednom okruženju
- Razvijanje motivacije i samoorganizacije kroz podršku individualnim interesima djece ili interesima na razini skupine te poticanje samostalnog istraživanja, učenja i nalaženja rješenja
- Poticanje metakognicije upoznavanjem načina na koji dijete može saznati nešto novo i proširiti iskustva – saznati od vršnjaka, roditelja, u knjigama, putem različitih medija
- Poticanje samoevaluacije kroz podršku djetetu da analizira vlastiti uradak

Zadaće motoričkog razvoja

Omogućavanje uvjeta za kretanje i uvježbavanje stečenih motoričkih vještina kroz različite pokretne i imitativne igre te male poligone uvažavajući individualne razlike do kojih dolazi kod djece ove dobi:

- poticanje vještina održavanja ravnoteže kroz različite igre u kojima dijete mora balansirati i održavati ravnotežu (stajanje na jednoj nozi, stajanje i hodanje na prstima, hodanje po suženoj površini, sjedi na različite načine)
- poticanje i usavršavanje vještina grube motorike – hodanja (noga pred nogu, uspinjanje i silaženje niz stube, hodanje u svim smjerovima), trčanja (naglo zaustavljanje i promjene smjera, veće udaljenosti), skakanja (sunožno, u dalj, u vis, na jednoj nozi), penjanja (na visoke prepreke, ispod prepreka, upotreba tobogana i različitih penjalica)
- poticanje i usavršavanje vještina fine motorike i koordinacije pokreta uvježbavanjem preciznosti aktivnostima kao što su građenje s kockicama, baratanje sitnim predmetima, nizanje perlica, jednostavno presavijanje papira, upotreba škara; igrama s loptom (igre lopticama različitih veličina, bacanje u cilj, u dalj, hvatanje objema rukama)
- poticanje i usavršavanje vještina grafomotorike precrtavanjem i crtanjem, bojanjem, slikanjem, prepisivanjem, različitim kreativnim/likovnim tehnikama
- poticanje i usavršavanje složenih motoričkih vještina aktivnostima kao što su ljuljanje na ljuljački, različite igre loptom, reketom i slično te upotreba različitih dječjih vozila (autići, tricikli)

Zadaće komunikacijskog jezičnog i govornog razvoja

poticanje ispravnih morfosintaktičkih tvorbi iskaza s obzirom na dob:

- poticanje pravilnog izgovora pružanjem pravilnog govornog i komunikacijskog primjera
- poticanje pravilne forme jezičnog iskaza pružanjem pravilnog jezično govornog primjera

širenje opsega receptivnog i ekspresivnog vokabulara:

- proširivanje vokabulara kroz obradu različitih tema prema interesu i inicijativi djece u skupini
- usvajanje nadređenih pojmova i semantičkih kategorija kroz poticaje u skupini
- obrada priča i tematskih cjelina (upoznavanje okoline, prirodne pojave, zakonitosti kemije, fizike)

- poticanje prepričavanje vlastitih doživljaja ("gdje sam bio za vikend", "kako sam proslavila rođendan", "što sam radila na praznicima")
- pripovijedanje obrađene priče
- obrada pjesmica i brojlica

vježbe proširivanja iskaza i prelaska u složenije jezične forme

- poticanje vještine slušanja drugih – slušna pažnja
- razumijevanje složenijih naloga i rečeničnih formulacija
- vježbe razumijevanja i pravilne uporabe prijedloga i prostornih odnosa

poticanje predmatematičkih vještina:

- automatizirano brojanje
- formiranje skupa
- usvajanje pojma količine

poticanje predčitalačkih vještina:

- kroz zadatke rime, slogovnog stapanja i rastavljanja

poticanje fonemske svjesnosti kroz uočavanje glasova u riječima

vježbe fine i grube motorike:

- poticanje grafomotorike i pravilnog hvata olovke

RAZVOJNE ZADAĆE ZA DJECU OD 5 DO 7 GODINA

Zadaće socio-emocionalnog razvoja

- Poticanje razvoja djetetove svijesti o sebi (dijete može navesti podatke o sebi i svojoj obitelji, opisati svoje sposobnosti, znanja, vještine i fizička obilježja), poticanje djeteta da iskazuje svoje potrebe, unutrašnja stanja, interese
- Poticanje svijesti o osjećajima stvaranjem uvjeta u kojima dijete može slobodno izraziti svoje osjećaje, poticanjem prikladnog izražavanja osjećaja, prepoznavanja i imenovanja jednostavnih i složenih emocija kod sebe i drugih i razgovora o njima
- Poticanje razvoja samopouzdanja i samopoštovanja djeteta kroz stvaranje osjećaja sigurnosti i uvjeta u kojima dijete slobodno i s povjerenjem pristupa odgojiteljima i drugoj djeci, razvijanje povjerenja u vlastite sposobnosti, podržavanje djeteta u nošenju s

promjenama, izazovima, preprekama, podržavanje razvoja pozitivne slike o sebi kod djeteta, prihvaćanja sebe i vlastitih osobina

- Poticanje emocionalne stabilnosti i samoregulacije kroz stvaranje atmosfere dobrog raspoloženja u skupini, omogućavanje iskustva doživljaja uspjeha i neuspjeha, podržavanje djeteta u svladavanju frustracija, nošenju s neuspjehom, s usporedbom s drugima, poticanje strpljivosti
- Razvijanje samostalnosti i neovisnosti kroz podršku u tijeku adaptacije i odvajanja od roditelja, poticanje održavanja kulturno-higijenskih navika, samostalnosti u jelu i odijevanju, poticanje brige o vlastitim stvarima, spremanja igračaka i radnog prostora
- Poticanje samozaštite i zaštite zdravlja kroz brigu o unosu preporučenih količina hrane i tekućine tijekom dana, osiguravanjem raznolike i zdrave prehrane, osiguravanjem uvjeta za dnevni odmor i san, razvijanje pravilnog držanja tijela, poticanjem pravilnog pranja zubi, osvještavanjem za prepoznavanje potencijalno opasnih situacija, ponašanja, igara i učenjem kako se u njima ponašati, poticanjem razlikovanja prehrambenih namirnica, prepoznavanjem zdravih namirnica i prehrambenih navika
- Poticanje razvoja empatije i prosocijalnih ponašanja – pokazivanja osjetljivosti na emocionalna stanja drugih, dijeljenje s drugima, pomaganja drugima i nuđenja utjehe onom tko je u nevolji, uvažavanje potreba i prava drugih, sudjelovanja u humanitarnim akcijama
- Poticanje razvoja moralnog rasuđivanja i odgovornosti kroz vođenje djece u rješavanju problemskih situacija i usmjeravanje na posljedice određenog ponašanja te poštivanje pravila, poticanje odgovornog ponašanja prema sebi, svom zdravlju, imovini, drugima, okruženju, upoznavanje s načelom pravednosti
- Razvijanje odnosa s vršnjacima i odraslima kroz poticanje socijalnih interakcija s vršnjacima i odraslima, razvijanje socijalnih vještina (predstavljanje, sudjelovanje u razgovoru, davanje i slijeđenje uputa, primanje i davanje komplimenata, traženje i davanje pomoći), razvijanje asertivnosti, konstruktivnog rješavanja problema, vještina suradnje, stvaranja prijateljstava, razvijanje smisla za humor
- Poticanje razumijevanja prava i pravila skupine kroz omogućavanje djeci da sudjeluju u donošenju i mijenjanju pravila skupine, poticanje korištenja pravila uljudnog ponašanja u svakodnevnim i specifičnim socijalnim situacijama, zauzimanje za svoja i prava drugih, poticanje povezivanja prava s odgovornošću

- Poticanje inicijative i proaktivnosti djeteta kroz oblikovanje okoline koja potiče na aktivno istraživanje, osiguravanje slobode u kretanju i istraživanju prostora, obogaćivanjem prostora dobi prikladnim i izazovnim poticajima
- Podržavanje intrinzične motivacije slijeđenjem interesa djece, jačanjem samostalnosti, poticanjem ustrajnosti i podrškom u nošenju s neuspjehom
- Podržavanje timskog rada suradničkim grupnim aktivnostima i razvijanjem tolerancije i prihvaćanja različitosti, razvijanjem vještina suradnje te slušanja i prihvaćanja drugačijih mišljenja

Zadace spoznajnog razvoja

- Podržavanje potrebe djeteta za opažanjem svijeta oko sebe svim senzornim modalitetima – dodir, propiocepcijom, vestibularno, sluhom, vidom, okusom, njuhom poticajnim oblikovanjem okoline
- Poticanje razvoja spoznajnih funkcija
 - razvoj pamćenja kroz aktivnosti koje potiču slušno i vizualno pamćenje, slušnu i vizualnu reprodukciju (pjesmice, prepričavanje priča i događaja, reprodukcija vizualnih podražaja), slijeđenje višestrukih naloga, namjerno zapamćivanje
 - razvoj pažnje kroz poticaje i zadatke koji zahtijevaju voljno usmjeravanje pažnje, usredotočavanje na zadatak 10-15 min, sa spontanom odmorima i do 60min, odupiranje ometajućim podražajima iz okoline, namjerno prenošenje pažnje s jednog zadatka na drugi; poticanje na izvršenje zadatka
- Poticanje stjecanja pojmova i odnosa među njima s obzirom na različite kriterije – razvrstavanje, prepoznavanje i imenovanje boja i nijansi boja, geometrijskih oblika i tijela, prostornih, vremenskih odnosa i drugih svojstava predmeta i pojava te primjereno korištenje usvojenih pojmova u svakodnevnim situacijama
- Poticanje razvoja temeljnih misaonih operacija – konzervacije, klasifikacije, serijacije, decentracije, reverzibilnosti, rasuđivanja
- Poticanje razvoja početnih matematičkih sposobnosti – uspoređivanje i imenovanje odnosa veličine, količine, dužine, težine, celine i dijelova, brojanje s pridruživanjem 10 do 20 elemenata, mehaničko brojanje do 30, poznavanje broja kao količine, znamenke i riječi, zbrajanje i oduzimanje na konkretnom materijalu do 10, prepoznavanje matematike u svakodnevnom životu

- Poticanje razvoja sposobnosti rješavanja problema kroz aktivnosti koje omogućavaju djetetu da probleme rješava logičkim rasuđivanjem i zaključivanjem, aktivnosti i poticaje koji uključuju pokuse, strateško planiranje, kreativno rješavanje problema, simboličko predočavanje, izradu priča, poznavanje grafičkih znakova za slova, brojeve
- Razvijanje informiranosti o svijetu oko sebe kroz poticanje upoznavanja i istraživanja biljnog i životinjskog svijeta (prema kategorijama, vrstama, staništima), razlikovanje sela i grada, rada i zanimanja odraslih, godišnjih doba, materijalnih i duhovnih dobara, prometnih sredstava i prometa, prirodnih pojava i reljefa, fizikalnih pojava
- Razvijanje svijesti o ekologiji poticanjem odgovornog ponašanja prema prirodnim i materijalnim dobrima, štedljivog odnosa prema prirodnim resursima, recikliranja, prepoznavanja ekoloških problema
- Razvijanje motivacije i samoorganizacije kroz podršku individualnim interesima djece ili interesima na razini skupine te poticanje samostalnog istraživanja, učenja i nalaženja rješenja
- Poticanje metakognicije upoznavanjem načina na koji dijete može saznati nešto novo i proširiti iskustva – saznati od vršnjaka, roditelja, u knjigama, putem različitih medija, poticanjem djeteta da opiše kako je nešto saznalo, naučilo
- Poticanje samoevaluacije kroz podršku djetetu da analizira vlastiti uradak i sagledava razloge uspjeha i neuspjeha

Zadace motorickog razvoja

Omogućavanje uvjeta za kretanje i uvježbavanje stečenih motoričkih vještina kroz različite aktivnosti koje zahtijevaju složenije motoričke vještine uvažavajući individualne razlike do kojih dolazi kod djece ove dobi:

- poticanje i usavršavanje vještina održavanja ravnoteže kroz različite igre u kojima dijete mora balansirati i održavati ravnotežu (duže stajanje na jednoj nozi, hod po uskoj i uzdignutoj površini)
- poticanje i usavršavanje vještina grube motorike – hodanja (hodanje po crti, u ritmu glazbe, prelaženje prepreka), trčanja (aktivnosti povezivanja trčanja i skakanja ili udaranje lopte), skakanja (u vis, u dalj, skakutanje s noge na nogu, skakanje preko konopca, „igra školice“), penjanja (preko prepreka, na prepreke, na i niz ljestve)

- poticanje i usavršavanje vještina fine motorike i koordinacije pokreta upotrebom različitih konstruktivnih igara, oblikovanjem gline, plastelina, papira (origami), korištenjem škarica i ljepila, igrom različitim alatima, igrama s loptom (bacanje lopte u cilj, u dalj, hvatanje objema rukama)
- poticanje i usavršavanje vještina grafomotorike precrtavanjem i crtanjem, bojanjem, slikanjem, prepisivanjem i pisanjem slova i riječi, različitim kreativnim/likovnim tehnikama
- poticanje i usavršavanje izvođenja složenih motoričkih vještina uvođenjem aktivnosti i igara spretnosti (skakanje preko konopca, igra „gumi-gumi“) te aktivnosti uz glazbu (praćenje ritma pljeskanje, plesanje, upotreba instrumenata)

Zadace komunikacijskog jezičnog i govornog razvoja

poticanje vještina slušanja te bogaćenje i poticanje narativnih vještina

- izlaganje djece slušnim zadacima detekcije i diskriminacije zvuka i ritma
- izlaganje djece pisanim sadržajima
- prepričavanje odslušanih priča
- provjera razumijevanja odslušane priče
- prepričavanje vlastitih doživljaja
- poticanje pravilnog izgovora

poticanje kompetencija socijalne komunikacije

- poticanje stvaranja veze između uzroka i posljedice
- adekvatno verbaliziranje vlastitih osjećaja, stavova i misli
- razumijevanje humora
- vještije upravljanje izmjenama u govoru i konverzaciji
- nadovezivanje na temu razgovora

formiranje predčitalačkih vještina

- igre rimom
- igre slogovnom (ritam) analizom i sintezom
- povezivanje slike i riječi (globalno čitanje)
- poticanje početnog čitanja (kratke riječi, globalno čitanje, imenovanje slova)
- kreiranje vlastitih priča (verbalno, stripovi, ilustriranje priča)

- učenje ritmičkih pjesmica bogatih rimom
- prepoznavanje prvoga i zadnjega glasa u izgovorenoj riječi
- izdvajanje svih glasova u riječi
- spajanje glasova u riječ

poticanje cjelokupne spremnosti za školu

- poštivanje pravila unutar skupine i slijeda aktivnosti
- razvoj urednosti i osjećaja za sklad (u prostoru, na papiru, za stolom, s igračkama)
- proširuju se znanja o okolini (upoznavanje okoline, osnovne zakonitosti biologije, fizike, kemije...)

vježbe orijentacije u prostoru:

- poticanje korištenja prijedloga u spontanom govoru
- slijeđenje naloga s prijedlozima
- proširivanje razumijevanja i korištenja prijedloga
- svjesnost vlastitog tijela u prostoru

predmatematičke vještine

- vježbe radnog pamćenja
- uočavanje detalja – vizualnih
- prepoznavanje i imenovanje geometrijskih likova
- poticanje logičkog zaključivanja
- poticanje usporedbe količina, veličina i gradacije
- razumijevanje rednih brojeva
- usvajanje i uočavanje pravilnosti slijeda – brojevni pravac
- povezuje brojku i količinu (do 10)
- poticanje osnova oduzimanja i zbrajanja

4.2. Neposredan rad s djecom

Kvalitetno planiranje i organizacija odgojno-obrazovnoga procesa podrazumijeva omogućavanje djetetu, da prema svojim interesima, potrebama i mogućnostima, slobodno bira sadržaje svojih aktivnosti i partnere te istražuje i uči na način koji je za njega smislen i svrhovit.

Djeci se osiguravaju različiti izbori i osnažuje samoorganizacijski potencijal njihovih aktivnosti tj. osnažuje njihova neovisnost i samostalnost u aktivnostima. To zahtijeva stvaranje stimulativnog okruženja u kojem djeca imaju slobodu istraživanja i stjecanja različitog znanja, i to fizičkog (koja proizlaze iz konkretnih, senzornih iskustava djece), socijalnog (koja proizlaze iz raznovrsnih interakcija tj. izravnog iskustva življenja s drugima) i logičkog (koja djeca izgrađuju asimilirajući nove informacije, akomodirajući prethodno znanje u skladu s novim idejama).

Odgojno obrazovni rad odvijat će se kroz rad sa cijelom odgojnom skupinom (odgojitelji), rad u manjim skupinama (stručni suradnici) i individualni rad (stručni suradnici).

Odgojitelji organiziraju okruženje za učenje, prate i procjenjuju postojeće interese, znanje i razumijevanje djece te nastoje omogućiti njihov daljnji razvoj u sklopu novih intervencija u okruženju i stimuliranja rasprava s djecom i među djecom. Pozorno praćenje onoga što djeca rade, kako razmišljaju, koje strategije rješavanja problema koriste i kako pritom surađuju odgojitelju predstavlja temelj novih, promišljenih intervencija u oblikovanju odgojno-obrazovnoga procesa. Za kvalitetu sudjelovanja odgojitelja u procesu učenja djeteta bitna je usklađenost tih intervencija sa situacijom. U prvi plan stavlja se kvaliteta iskustava djeteta i dinamičan pristup njihovom učenju, dok je sadržaj učenja samo partner u dinamičnom dijalogu s djetetom, koji pomaže transformirati njegovo iskustvo i razumijevanje. Odgojitelji će pratiti senzomotoričke potrebe djece na individualnoj i grupnoj razini te u skladu s tim planirati aktivnosti te uređenje soba dnevnog boravka, s ciljem stvaranja optimalnog poticajnog okruženja. U Prilogu 1 se nalazi Lista za opservaciju senzoričke osjetljivosti.

U svakoj skupini, odgojitelji će u suradnji sa stručnim timom i ovisno o potrebama djece te mogućnostima prostora, organizirati i mijenjati prostor na način da djeca imaju više prostora i elemenata koji omogućuju aktivnu senzomotoričku igru. Odgojitelj će također u suradnji sa stručnim timom sami izrađivati materijale potrebne za poticanje i razvoj senzomotorike.

Unutar svake skupine, odgojitelji će u suradnji sa stručnim timom isplanirati i kreirati tzv. mirni kutić, koji će osigurati djeci mogućnost samoregulacije. Za djecu sa senzoričkim izazovima, mirni kutić može biti koristan u situacijama kad su preplavljeni podražajima.

Na dnevnoj razini, odgojiteljice će planirati raspored aktivnosti na način da u dnevnom ritmu budu zastupljene aktivnosti koje aktiviraju i pobuđuju djecu i aktivnosti koje umiruju, vodeći računa o prijelazima između aktivnosti. Odgojitelji će u dnevne aktivnosti uvoditi neke rituale

kao što su igre u krugu, prstovne igre za stolom prije jela, pričanje priče i sl. Dio aktivnosti koje će odgojitelji svakodnevno provoditi s djecom bit će vođene grupne aktivnosti koje će uključivati:

- **Prstovne i gestovne igre u krugu**

Prstovne igre su kratke, jednostavne igrice prstima koje omogućuju djeci da osvijeste tijelo i povoljno djeluju na više aspekata dječjeg razvoja. One kod djece pobuđuju radost i potiču zajedništvo. S obzirom na to da zahtijevaju određene oblike pokreta rukama i prstima, poticajne su za razvoj fine motorike. Znanstvena istraživanja pokazuju da je razvoj fine motorike povezan s razvojem govora. Formiranje važnih govornih zona u mozgu ostvaruje se pod utjecajem živčanih impulsa prstiju ruku, stoga su takve igre poticajne za razvoj govora. Osim toga, djeca su kroz njih izložena različitim intonacijama, ritmu, tempu, rimi te povoljno djeluju na bogaćenje jezika. Sa senzoričkog aspekta, prstovne igre posebno povoljno djeluju na koordinaciju oko-ruka, s neuropsihološkog, potiču lateralizaciju i bolju koordinaciju lijeve i desne strane mozga, a naglašen je i kognitivni aspekt, jer poticajno djeluju na pažnju, pamćenje, uočavanje redosljeda i usvajanje pojmova i odnosa.

- **Gestovno kolo**

Gestovno kolo u sebi sadržava glazbu, govor i pokret, a tematski obrađuje nešto što je djetetu blisko, svakodnevno. Teme koje gestovno kolo prikazuje su teme iz života, pojave u prirodi kroz godišnja doba (teme vezane uz biljke, životinje, prirodne pojave, rad čovjeka u prirodi, ...), zanimanja ljudi, slike prigodnih priča i bajki koje odgojitelji pripovijedaju djeci. Tekst gestovnog kola piše se u stihovima , a govor je u ritmu. Gestovnim kolom prikazuje se uvijek konkretan događaj te je stoga naglasak na pokretu koji postaje znak za riječ kojom se događaj opisuje. Gestovno kolo izvodi se u formaciji kruga i kreće se u smjeru kazaljke na satu. Dječje sudjelovanje događa se kroz oponašanje: oponaša se kako odgajatelj govori i kako se kreće; svako dijete sudjeluje u skladu sa svojim temperamentom, svojim karakterom i psiho-fizičkim mogućnostima. Također nije bitno da li dijete ispravno izvodi pokret, važno je da u njima unutarne sudjeluje, tj. važan je unutarnji doživljaj ritma, okupljanja i razdvajanja, glasnoće i tišine, snage i nježnosti, a sve to potiče razvoj pažnje kod djece. Aktivno sudjelovanje u kolu razvija i motoričke sposobnosti kod djece, jer oni tada, oponašajući ono što čini odgajateljica , moraju izvesti različite pokrete: skočiti, potrčati, lupiti nogom..

- **Ritmičke igre**

Ritmičke igre su igre koje uključuju pjesme ili recitacije praćene pokretom. Izvode se cijelim tijelom pa omogućavaju djeci cjelovit tjelesni doživljaj. Zbog izvođenja u ritmu, potiču pravilan ritam disanja, točan izgovor, intonaciju i naglasak riječi. Kroz ritmičke igre, djeca osvještavaju tijelo i vlastite motoričke mogućnosti.

- Igre i aktivnosti koje integriraju riječ, glazbu, pokret, ples

Primjer igre koja integrira glazbu, govor i ples odnosno kretanje jest „Kamena igra“, koja doprinosi osvještavanju dijelova tijela te osvještavanju prostornih odnosa tj. odnosa sebe prema drugome i usvajanju prostornih pojmova. U Kamenoj igri, voditelj igre (prvo odgojitelj, a kasnije može i dijete), zadaje zadatke izgovarajući govornu cjelinu: „Kad glazba stane, ti se okameni, ali tako da svoj nos (leđa, trbuh, desno uho) okreneš prema meni.“ Zatim se pušta glazba, uz koju voditelj šeće prostorom kamo god želi i pleše sa svima ostalima. Glazba se naglo zaustavlja, na što se ostali trebaju „okameniti“, ali tako da im je dio tijela koji je prije puštanja glazbe zadan, okrenut prema voditelju.

Na dnevnoj razini, odgojitelji će također planirati i pripremati poticaje i aktivnosti koje će, obzirom na primijećene potrebe i interese djece u skupini, obuhvaćati različita područja senzomotoričkog razvoja. Opis aktivnosti prema područjima, s razvojnim dobrobitima za djecu prikazan je, prema dobi, u Tablicama 4. - 6.

Tablica 4. Senzomotoričke igre za djecu od 1 - 3 godine

Senzorički sustavi	Aktivnost	Materijali	Uloga odgojitelja	Razvojne dobrobiti
Taktilni sustav - daje nam specifične informacije o: 1. dodiru (oblik, veličina, tekstura), 2. pritisku (lagani / duboki), 3. temperaturi (toplo / hladno), 4. boli 5. vibracijama. - pomaže nam u diskriminaciji i orijentaciji u	Traženje skrivenih predmeta u taktilnim posudama.	Potrebno je: - riža - suhi grah - kinetički pijesak - palenta	Taktilne posude napuniti raznim medijima / materijalima te ih postepeno nuditi djeci. Opservacija igre.	Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području šake i dlana: razlikovanje tekstura, oblika, veličine Koordinacija oko - ruka
	Presipavanje taktilnih materijala (riža, pijesak, leća, palenta..) iz manje u veću posudu.	Potrebno je: - lijevak različitih dimenzija - posudice različitih dimenzija - posudice različitih	Nuditi postepeno različite taktilne materijale. Opservirati manipulaciju, istraživanje predmetima te razvoj igre.	Razvija se odnos i svojstvo predmeta u odnosu na tijelo Bilateralna koordinacija Koordinacija oko - ruka

okolini tako da znamo što nas dodiruje, gdje i kakva je to vrsta dodira.		tekstura (staklene, porculanske, drvene)		
	Hodanje po taktilnim stazama.	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - kamen (oblutak) - prirodni materijali od drveta (štapici, češeri).. - tkanine - spužve različitih debljina 	Pripremiti taktilni poticaj na velikoj površini. Poticati, opservirati te pratiti razvoj igre.	Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području stopala: razlikovanje tekstura, oblika, veličine
	Dodirivanje raznih taktilnih materijala na vertikalnoj ploči.	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - razne tkanine (vuna, svila, pamuk, pliš, koža, skaj ..) - razne teksture (bodljikavo, hrapavo, mekano..) 	Pripremiti i izraditi taktilni poticaj na velikoj drvenoj površini. Pratiti i opservirati manipulaciju i istraživanje materijala.	Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području šake i dlana: razlikovanje tekstura, oblika, veličine Koordinacija oko - ruka
	Bazen s lopticama	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - bazen - loptice 	Opservacija igre.	Difuzni taktilni podražaj
“Neuredna igra”	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - tekuće tempere - stol - pvc zaštita za stol - vodootporne pregače za djecu - pjena za brijanje 	Ponuditi djeci da istražuju, šaraju tekućom temperom i pjenom po stolu.	Bilateralna integracija. Fina motorika šake Potiče urednu taktilnu modulaciju	
Vestibularni sustav - osjetilo ravnoteže i kretanja daje nam informacije gdje se nalazi naše tijelo u prostoru u odnosu na	Glazbeno - pokretne igre koje uključuju kretanje kroz prostor (naprijed, natrag, ispod, preko, kroz).	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - cijev za provlačenje - dugi kvadar - taktilni otočići - kamen - uređaj za reprodukciju glazbe 	Vodi glazbeno - pokretnu igru na temu “Putovanje”. Demonstrira pokrete i daje smjernice: <ul style="list-style-type: none"> - penjemo se preko brda - provlačimo se kroz tunel 	Orijentacija u prostoru Ravnoteža Povećanje mišićne snage Slušna pažnja Motoričko planiranje Bilateralna koordinacija Slijeđenje pravila igre

predmete i druge osobe - također, uključuje aktivnosti za posturalnu kontrolu, vizualno praćenje, bilateralnu integraciju i stanje svjesnosti			- hodamo preko mosta ...	
	Hodanje po taktilnim otočićima / balansnim pločama.	Potrebno je: - taktilni kamen - taktilni mostovi - balansne ploče - klackalica	Postavlja poligon od taktilnih staza. Demonstrira, pruža podršku i opservira izvođenje aktivnosti.	Uspostavljanje središnje linije - centar tijela Svjesnost tijela Motorička kontrola Stabilnost tjelesnog položaja Samopoštovanje
	Igre životinjskog hoda	Potrebno je: - slobodan prostor za kretanje - slike životinjskog hoda	Demonstrira, pruža podršku i opservira izvođenje aktivnosti.	Jačanje posturalne kontrole Bilateralna koordinacija Motoričko planiranje Ritmičko kretanje
	Igra "rolanje palačinki" - vrtnja i kotrljanje	Potrebno je: - cijev za provlačenje - dugi tunel - deka - strunjača	Demonstrira izvedbu kotrljanja, vrtnje kao palačinka. Pruža podršku i opservira izvođenje aktivnosti.	Motoričko planiranje Vještine grube motorike Kinestezija Vizualno prostorno prepoznavanje - 3d Bilateralna koordinacija
Proprioceptivni sustav - osjet iz zglobova, mišića i tetiva. - Pruža nam informacije o svijesti o položaju tijela. Adekvatna propriocepcija omogućuje pojedincu da: izvodi pokrete ruke ili noge bez promatranja svake radnje, - automatski prilagodi položaj tijela, primijeni potrebnu snagu	Igra s otežanim vrećicama: dodavanje vrećicama, nošenje vrećica na raznim dijelovima tijela.	Potrebno je: - vrećice raznih težina (150 grama, 300 grama)	Voditi igru kroz demonstraciju i jednostavne verbalne upute: "Nosimo vrećicu na glavi". "Nosimo vrećicu na leđima". "Dodaj mi vrećicu".	Svjesnost tijela Motoričko planiranje Organizacija - živčanog sustava. Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja
	Skakanje na mini trampolinu	Potrebno je: - mini trampolin - strunjače za zaštitu	U manjim grupama potaknuti djecu da skaču na trampolinu. Pružiti po potrebi podršku.	Svjesnost tijela Samoregulacija Organizacija - živčanog sustava. Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
	Igra "sendvič" - od djeteta "pravimo"	Potrebno je: - strunjače - jastuk	Opservira igru i prati koje dijete izbjegava ili	Svjesnost tijela Samoregulacija

za određeni zadatak i vješto manipulira predmetima u ruci.	sendvič” tako da ga pritisnemo strunjačama / jastukom	- spužve	potražuje dodatno ovakvu vrstu podražaja.	Organizacija - živčanog sustava
Vizualni sustav - osjetilo vida	Uparivanje boja	Potrebno je: - loptice - vrećice - štapići - kolutovi (prsteni) - kutija	Izrađuje poticaje, osmišljava uzorke. Pruža podršku i opservira igru.	Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
	Probuši kažiprstom ili s obje ruke mjehuriće od sapunice	Potrebno je: - mjehurići od sapunice	Puše mjehuriće i potiče djecu na izvedbu aktivnosti.	Vizualno praćenje Pažnja Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
	Uparivanje oblika	Potrebno je: - kartonski oblici - oblici od tkanine - oblici od prirodnih materijala	Izrađuje poticaje, osmišljava uzorke. Pruža podršku i opservira aktivnost.	Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
	Dodavanje / hvatanje balona	Potrebno je: - baloni različitih dimenzija i boja	Priprema balone i potiče djecu na uključivanje u aktivnost.	Vizualno praćenje Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
Auditivni sustav - osjetilo sluha	Ima / nema zvuka	Potrebno je: - uređaj za reprodukciju glazbe - glazbeni instrumenti (ksilofon, udaraljke, šuškalice)	Organizira prostor i priprema glazbu. Daje upute krećemo kada čujemo glazbu / instrument, a zaustavimo se kada glazbe nema.	Slušna pažnja Slušna diskriminacija Buđenje svijesti za ritam Slijeđenje uputa Poštivanje pravila
	Onomatopeja	Potrebno je: - slikovne kartice životinja - plišane životinje - figurice životinja	Priprema materijale. Daje uputu: - “Slušamo koja je ovo životinja” i nudi izbor između dvije životinje	Slušna i vizualna pažnja Slušna i vizualna diskriminacija Slijeđenje uputa Poštivanje pravila Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.

		- uređaj za reprodukciju zvuka	(npr. slika svinje i patke). Djeca gestovno ili verbalno uparuju sliku i zvuk.	
	Ritmičke pjesmice, brojalice (prstovne, gestovne)	Potrebno je: - uređaj za reprodukciju glazbe - glazbeni instrumenti (ksilofon, udaraljke, šuškalice)	Voditi formu kruga te spontano uključivati djecu u ritmičko - glazbene aktivnosti kao dio svakodnevnih rutine.	Slušna pažnja Slušna diskriminacija Buđenje svijesti za ritam Slijedenje uputa Poštivanje pravila Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
Olfaktorni (osjetilo mirisa) i gustatorni sustav (osjetilo okusa)	Dodiruj, gledaj, okusi i pomiriši	Potrebno je: - voće različitih boja, oblika, veličina i mirisa - cvijeće različitih boja, veličina i mirisa - začinsko bilje - aromatične biljke	Nudi voće/ grančicu svakom djetetu. Odgojitelj opisuje, imenuje, potiče na istraživanje, kušanje, njuškanje ponuđenih materijala.	Istraživanje različitih okusa / mirisa pridonosi urednoj taktilnoj modulaciji te bogaćenje djetetove prehrane. Potiče mirisno / okusno razlikovanje. Razvoj zdravih prehrambenih navika.

Tablica 5. Senzomotoričke igre za djecu od 3 - 5 godine

Senzorički sustavi	Aktivnost	Materijali	Uloga odgojitelja	Razvojne dobrobiti
Taktilni sustav - daje nam specifične informacije o: 1. dodiru (oblik, veličina, tekstura), 2. pritisku (lagani / duboki),	Taktilni memori	Potrebno je: - pločice s različitim prirodnim medijima: kukuruz, kamenčići, školjke, vuna, pamučna vata, češeri, staklo... - povez za oči	Priprema i nudi materijale te opservira igru.	Diskriminacija i lokalizacija taktalnog podražaja na području šake i dlana: razlikovanje tekstura, oblika Stereognozija Fina motorika

<p>3. temperaturi (toplo / hladno), 4. boli 5. vibracijama. - pomaže nam u diskriminaciji i orijentaciji u okolini tako da znamo što nas dodiruje, gdje i kakva je to vrsta dodira.</p>	<p>Crtanje na taktilno obogaćenju podlozi</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - riža - pijesak - palenta - griz - podložak 	<p>Podložak napuniti raznim medijima / materijalima te ih postepeno nuditi djeci i potaknuti na crtanje / šaranje. Opservacija igre.</p>	<p>Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području šake i dlana: razlikovanje tekstura, oblika, veličine. Koordinacija oko - ruka Fina motorika Razvoj mašte i kreativnosti</p>
	<p>Presipavanje taktilnih materijala (riža, pijesak, leća, palenta..) iz manje u veću posudu.</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lijevak različitih dimenzija - posudice različitih dimenzija - posudice različitih tekstura (staklene, porculanske, drvene) 	<p>Nuditi postepeno različite taktilne materijale. Opservira , potiče manipulaciju i istraživanje predmetima.</p>	<p>Razvija se odnos i svojstvo predmeta u odnosu na tijelo. Bilateralna koordinacija Koordinacija oko - ruka</p>
	<p>Hodanje po taktilnim stazama.</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podložak - kamen (oblutak) - prirodni materijali od drveta (štapići, češeri).. - glatka daska - spužve različitih debljina 	<p>Izrađuje “taktilne tepihe” te ih postepeno nudi u formi poligona. Opservira i prati kako / koliko učestalo djeca hodaju po taktilnim stazama (izbjegava ili potražuje taktilne podražaje).</p>	<p>Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području stopala: razlikovanje tekstura, oblika, veličine. Bilateralna koordinacija Motoričko planiranje</p>
	<p>Dodirivanje raznih taktilnih materijala na vertikalnoj ploči.</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razne tkanine (vuna, pero, svila, pamuk, pliš, koža, skaj) - razne teksture (bodljikavo, hrapavo, mekano..) 	<p>Pripremiti i izraditi taktilni poticaj na velikoj drvenoj površini. Pratiti i opservirati manipulaciju i istraživanje materijala.</p>	<p>Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području šake i dlana: razlikovanje tekstura, oblika, veličine. Koordinacija oko - ruka.</p>

	<p>“Pošalji taktilnu poruku” - Cilj je da dijete prenese istu poruku do posljednjeg u nizu. Poruka je uspješno prenesena kada je posljednje dijete otpljeskalo zadani ritam.</p>	<p>Potrebno je: - /</p>	<p>Djeca sjede u koloni jedan iza drugog. Odgajatelj započinje poruku (npr. tapšanje određenog ritma po leđima djeteta ispred sebe).</p> <p>Prati, opservira i daje podršku u igri. Potiče sudjelovanje i slijedenje pravila igre.</p>	<p>Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području leđa. Motoričko planiranje Pažnja Pamćenje zadanog ritma Poticanje predvještina za školu Poticanje društvenih komponenti</p>
	<p>“Igra oblika”</p>	<p>Potrebno je: - senzorička pjena - ljigave igračke (slime) - glina - plastelin - slano tijesto u boji</p>	<p>Ponuditi djeci da istražuju i izrađuju različite oblike od zadanih materijala.</p>	<p>Iskustvo taktilnog razlikovanja Bilateralna integracija Fina motorika šake Samoregulacija Sprječava mogućnost stjecanja taktilne obrane.</p>
<p>Vestibularni sustav - osjetilo ravnoteže i kretanja daje nam informacije gdje se nalazi naše tijelo u prostoru u odnosu na predmete i druge osobe - također, uključuje aktivnosti za posturalnu kontrolu, vizualno praćenje, bilateralnu integraciju i stanje svjesnosti</p>	<p>Dodavanje loptom / vrećicama na balansnoj ploči</p>	<p>Potrebno je: - lopta / vrećice - balansna ploča</p>	<p>Pružiti podršku prilikom izvedbe aktivnosti (djeca se dodavaju loptom te moraju održati ravnotežu na balansnoj ploči).</p>	<p>Orijentacija u prostoru Ravnoteža Ritam Motoričko planiranje Bilateralna koordinacija</p>
	<p>Glazbeno - pokretne igre koje uključuju kretanje kroz prostor (naprijed, natrag, ispod, preko, kroz).</p>	<p>Potrebno je: - cijev za provlačenje - dugi kvadar - taktilni otočići - kamen - uređaj za reprodukciju glazbe</p>	<p>Vodi glazbeno - pokretnu igru na temu “Doba dan”. Demonstira pokrete i daje smjernice: “Sunce izlazi” - iz ležećeg položaja podižu se u čučanj “Sunce se pojavilo visoko na nebu” - djeca se podižu visoko na prste “Spremaju se za vrtić” - hodaju po zadanoj liniji ...</p>	<p>Orijentacija u prostoru Ravnoteža Povećanje mišićne snage Slušna pažnja Motoričko planiranje Bilateralna koordinacija</p>

	Hodanje po taktilnim otočićima / balansnim pločama.	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - taktilni kamen - taktilni mostovi - balansne ploče - klackalica 	Postavlja poligon od taktilnih staza. Demonstrira, pruža podršku i opservira izvođenje aktivnosti.	Uspostavljanje središnje linije - centar tijela Svjesnost tijela Motorička kontrola Stabilnost tjelesnog položaja Samopoštovanje
	Igra “dan / podne / noć”	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - slobodan prostor za kretanje 	Objašnjava pravila igre: dan - djeca stoje, podne - djeca stanu u simetrični raskorak noć - djeca čučnu.	Slušna pažnja Bilateralna koordinacija Motoričko planiranje Slijedenje pravila igre
	Igra “zabavna bačva”	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - cijev za provlačenje / tunel 	Pružiti podršku i opservirati izvođenje aktivnosti.	Motoričko planiranje Vještine grube motorike Kinestezija Vizualno prostorno prepoznavanje - 3d Bilateralna koordinacija
Proprioceptivni sustav - osjet iz zglobova, mišića i tetiva. - Pruža nam informacije o svijesti o položaju tijela. Adekvatna propriocepcija omogućuje pojedincu da: izvodi pokrete ruke ili noge bez promatranja svake radnje, - automatski prilagodi položaj tijela, primijeni potrebnu snagu za određeni	Igra s otežanim vrećicama: dodavanje vrećicama, nošenje vrećica na raznim dijelovima tijela.	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - vrećice raznih težina (150 grama, 300 grama) 	Voditi igru kroz demonstraciju i jednostavne verbalne upute: “Nosimo vrećicu na glavi”. “Nosimo vrećicu na leđima”. “Dodaj mi vrećicu”.	Svjesnost tijela Motoričko planiranje Organizacija - živčanog sustava. Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
	Povlačenje užeta	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - konop / uže 	Daje upute o pravilima igre. Pruža podršku i opservira igru.	Jačanje snage i izdržljivosti. Bilateralna koordinacija.
	Skakanje u vrećama	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - vreće za skakanje - loptice / vrećice - košara 	Dijeli skupinu u dvije kolone, postavlja poligon u kojem djeca trebaju skakajući u vrećama prenijeti loptice / vrećice. Ohrabruje, daje podršku i opservira igru.	Jačanje snage i izdržljivosti. Bilateralna koordinacija. Motoričko planiranje.

zadatak i vješto manipulira predmetima u ruci.	Igra "sendvič" - od djeteta "pravimo sendvič" tako da ga pritisnemo strunjačama / jastukom	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - strunjače - jastuk - spužve 	Opservira igru i prati koje dijete izbjegava ili dodatno potražuje ovakvu vrstu podražaja.	Svjesnost tijela Samoregulacija Organizacija - živčanog sustava
Vizualni sustav - osjetilo vida	Probuši s obje ruke mjehuriće od sapunice	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - mjehurići od sapunice 	Puše mjehuriće i potiče djecu na izvedbu aktivnosti.	Vizualno praćenje Pažnja Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
	Uparivanje boja i oblika	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - kartonski oblici - oblici od tkanine - oblici od prirodnih materijala 	Izrađuje poticaje, osmišljava uzorke. Pruža podršku i opservira aktivnost.	Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
	Košarka	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - lopte različitih dimenzija - koševi različitih dimenzija 	Priprema lopte i košare. Potiče djecu na uključivanje u aktivnost igre gađanja u koš. Opservira i daje prema potrebi podršku.	Vizualno praćenje Koordinacija oko - ruka Bilateralna integracija Vizualna percepcija
Auditivni sustav - osjetilo sluha	Glazbene stolice - ima/nema zvuka	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - uređaj za reprodukciju glazbe - glazbeni instrumenti (baff, udaraljke, kastanjete, def) 	Organizira prostor i stolice reda u krug prema broju djece. Priprema glazbu. Daje upute: plešemo kada čujemo glazbu / instrument, a zaustavimo se kada glazbe nema i brzo sjednemo na slobodnu stolicu.	Slušna pažnja Slušna diskriminacija Buđenje svijesti za ritam Slijeđenje uputa Poštivanje pravila
	"Šumski patuljci"	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - glazbeni instrumenti: šuškalica, def, udaraljke, 	Priprema materijale i prostor. Daje uputu: "Tko želi biti šumski patuljak? Patuljci su izgubljeni	Slušna pažnja Slušna diskriminacija Slušna lokalizacija Kretanje prema izvoru zvuka

		kastanjete, činele, triangl...)	u šumi i žmirečki traže izlaz iz šume slijedeći izvor zvuka". Odgajatelj prstom pokazuje na dijete koje u tom trenutku proizvodi zvuk svojim instrumentom i svi se patuljci žmirečki kreću prema tom izvoru zvuka.	Slijedenje uputa Poštivanje pravila Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
	Ritmičke pjesmice, brojalice (prstovne, gestovne)	Potrebno je: - uređaj za reprodukciju glazbe - glazbeni instrumenti (ksilofon, udaraljke, šuškalice)	Forma kruga te spontano uključivanje u ritmičko - glazbene aktivnosti kao dio svakodnevnih rutine.	Slušna pažnja Slušna diskriminacija Buđenje svijesti za ritam Slijedenje uputa Poštivanje pravila Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
Olfaktorni (osjetilo mirisa) i gustatorni sustav (osjetilo okusa)	Dodiruj, gledaj, okusi i pomiriši	Potrebno je: - voće različitih boja, oblika, veličina i mirisa - cvijeće različitih boja, veličina i mirisa - začinsko bilje - aromatične biljke	Nudi voće/ grančicu svakom djetetu. Odgajatelj opisuje, imenuje, potiče na istraživanje, kušanje, njuškanje ponuđenih materijala.	Istraživanje različitih okusa / mirisa pridonosi urednoj taktilnoj modulaciji te bogaćenje djetetove prehrane. Potiče mirisno / okusno razlikovanje. Razvoj zdravih prehrambenih navika.

Tablica 6. Senzomotoričke igre za djecu od 5 - 7 godina

Senzorički sustavi	Aktivnost	Materijali	Uloga odgojitelja	Razvojne dobrobiti
Taktilni sustav - daje nam specifične informacije o: 1. dodiru	Pisanje slova po leđima/ dlanu (zatvorenih očiju). Djeca izvlače iz šešira slova koja međusobno pišu	Potrebno je: - kist - pero - papir - olovka	Raspoređuje djecu u parove. Opservira igru te prema potrebi pruža podršku.	Stereognozija Fina motorika Kognitivne funkcije (predčitalačke vještine)

<p>(oblik, veličina, tekstura), 2. pritisku (lagani / duboki), 3. temperaturi (toplo / hladno), 4. boli 5. vibracijama. - pomaže nam u diskriminaciji i orijentaciji u okolini tako da znamo što nas dodiruje, gdje i kakva je to vrsta dodira.</p>	<p>jedan drugom na leđa / dlan.</p>		<p>Potiče na promjenu materijala.</p>	
	<p>Igra "dijelovi tijela" Djeca su u parovima, kreću se / plešu dok glazba svira. Odgojitelj zaustavlja glazbu te imenuje dio tijela (npr. dlan). Djeca moraju što brže pronaći svog para i dotaknuti zadni dio tijela.</p>	<p>Potrebno je: - uređaj za reprodukciju glazbe</p>	<p>Raspoređuje djecu u parove. Opservira igru te prema potrebi pruža podršku.</p>	<p>Svjesnost tijela Motoričko planiranje Slušna pažnja</p>
	<p>Bosonogo hodanje po taktilnim stazama na dvorištu.</p>	<p>Potrebno je: - prirodni materijali od drveta (štapići, češeri).. - trava - kamenja - panj</p>	<p>Potaknuti djecu da pronađu na dvorištu različite prirodne materijale te izrade taktilnu stazu. Opservira i daje podršku u igri.</p>	<p>Diskriminacija i lokalizacija taktilnog podražaja na području stopala: razlikovanje tekstura, oblika, veličine.</p>
<p>Vestibularni sustav - osjetilo ravnoteže i kretanja daje nam informacije gdje se nalazi naše tijelo u prostoru u odnosu na predmete i druge osobe - također, uključuje aktivnosti za posturalnu kontrolu, vizualno praćenje, bilateralnu</p>	<p>Igra "klima" Djeca se pretvaraju da su različite klimatske promjene (vjetar - rolaju se, grmljavina - skaču s grede na strunjaču, sunce - hodaju po krugu ..)</p>	<p>Potrebno je: - greda - stolice - strunjače</p>	<p>Daje upute. Opservira i pruža podršku u igri.</p>	<p>Orijentacija u prostoru. Motoričko planiranje. Svjesnost tijela. Bilateralna koordinacija.</p>
	<p>Igra "perilica rublja" Igra se provodi u manjim grupama. "Prljavo dijete" je u lycra materijalu, dvoje djece ubacuje prljavu odjeću (vrećice, loptice) i kotrljaju dijete.</p>	<p>Potrebno je: - lycra jastučnica (materijal) ili tunel - loptice - otežane vrećice - razne tkanine</p>	<p>Daje upute. Opservira i pruža podršku u igri. Pazi obavezno da ne dođe do pretjerane stimulacije.</p>	<p>Orijentacija u prostoru - 3D. Modulacija vrtnje. Motoričko planiranje. Svjesnost tijela. Bilateralna koordinacija.</p>

integraciju i stanje svjesnosti				
Proprioceptivni sustav - osjet iz zglobova, mišića i tetiva. - Pruža nam informacije o svijesti o položaju tijela. Adekvatna propiocepcija omogućuje pojedincu da: izvodi pokrete ruke ili noge bez promatranja svake radnje, - automatsk i prilagodi položaj tijela, primijeni potrebnu snagu za određeni zadatak i vješto manipulira predmetima u ruci.	Igra "tačke" u parovima	Potrebno je: - pik traka za označavanje staze (npr. 3 metra)	Potaknuti igru, paziti na polugu (ruke su u području kukova). Opservira i pruža podršku u igri.	Svjesnost tijela Motoričko planiranje Organizacija - živčanog sustava.
	Igra "đungle" na dvorištu (majmun na grani, pauci na mreži, aligator, ...)	Potrebno je: - trapez - penjalica - zmija	Daje uputu o izvedbi i pravilnom korištenju sprava na dvorištu oponašajući životinje iz đungle.	Svjesnost tijela Motoričko planiranje Organizacija - živčanog sustava. Bogaćenje rječnika i poticanje jezičnog razumijevanja.
	Igre bez granica – poligon s otežanim predmetima	Potrebno je: - boce od 0,5 litre vode - otežane vrećice otežane lopte	Priprema poligon s preprekama i nošenjem otežanih predmeta.	Svjesnost tijela Motoričko planiranje Organizacija - živčanog sustava.
Vizualni sustav - osjetilo vida	Igra "pecanje" Djeca crtaju, bojaju i izrezuju ribe. Na glavu ribe stave spajalice te ih rasporede po prostoru. Cilj je sa štapom pecati ribe.	Potrebno je: - drveni štap - konop - magnet - spajalice - papir - škare - bojice	Priprema zajedno s djecom štap za pecanje i ribe. Potiče ih na izvedbu i opservira.	Koordinacija oko - ruka Vizualna percepcija Preciznost - fina motorika šake (bojanje, rezanje) Bilateralna koordinacija Orijentacija u prostoru Motoričko planiranje
	Pronađi "O"	Potrebno je: - stare novine	Potiče djecu da pronađu što više slova "O" u	Koordinacija oko - ruka Vizualna percepcija.

			novinskom članku te ga bojaju prema zadanoj boji .	Preciznost - fina motorika šake (bojanje) Bilateralna koordinacija
	<p>Igra "slova u pokretu"</p> <p>Djeca plešu u ritmu glazbe. Kada se glazba zaustavi odgajatelj pokazuje slovo, a djeca ga moraju što brže pokazati svojim tijelom.</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slova od kartona - uređaj za reprodukciju glazbe 	Daje upute za igru. Potiče ih na izvedbu i opservira.	Vizualna percepcija Svjesnost tijela Osvještavanje ritma Motoričko planiranje
Auditivni sustav - osjetilo sluha	<p>Ples s papirnatim tanjurima</p> <p>Lagano udaranje rubovima tanjura da bi se proizveo nježan zvuk. Slijeđenje ritma uz glazbu.</p>	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dva papirnata tanjura po djetetu - uređaj za reprodukciju glazbe (iz Mozarta) 	Demonstrira, modelira, prati i opservira izvedbu aktivnosti.	Modulacija auditivnog sustava Slušna pažnja Slijeđenje ritma Bilateralna koordinacija.
	<p>Čekić i čavli</p> <ul style="list-style-type: none"> - zakucavanje čavlića 	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - daska - čekić - čavli 	Rad u manjim grupama kako bi mogla opservirati djecu.	Modulacija auditivnog sustava Bilateralna koordinacija. Fina motorika šake.
Olfaktorni (osjetilo mirisa) i gustatorni sustav (osjetilo okusa)	<p>Mirisni memori</p> <ul style="list-style-type: none"> - djeca sparuju ponuđene mirise <p>Okusni memori</p> <ul style="list-style-type: none"> - djeca sparuju ponuđene okuse 	<p>Potrebno je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - certificirana eterična ulja - cvijeće - začinsko bilje - različito voće 	Priprema materijale, daje upute, demonstrira, nadgleda rad i izvedbu aktivnosti.	Istraživanje različitih okusa / mirisa pridonosi urednoj taktilnoj modulaciji te bogaćenje djetetove prehrane. Potiče mirisno / okusno razlikovanje. Razvoj zdravih prehrambenih navika.

	Priprema voćne salate	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - različito voće - male daske - mali nožići za mazanje - zdjelice 	Priprema materijale, daje upute, demonstrira, nadgleda rad i izvedbu aktivnosti.	Istraživanje različitih okusa / mirisa pridonosi urednoj taktilnoj modulaciji te bogaćenje djetetove prehrane. Potiče mirisno / okusno razlikovanje. Razvoj zdravih prehrambenih navika.
	Priprema zdravih kuglica	Potrebno je: <ul style="list-style-type: none"> - orašasti plodovi (paziti na alergene) - suho voće - mlinac za orašide - naranča - limun 	Priprema materijale, demonstrira, daje upute, nadgleda rad i izvedbu aktivnosti.	Istraživanje različitih okusa / mirisa pridonosi urednoj taktilnoj modulaciji te bogaćenje djetetove prehrane. Potiče mirisno / okusno razlikovanje. Razvoj zdravih prehrambenih navika.

Psiholog je svakodnevno u neposrednom radu s djecom kroz:

- provedbu razvojnih procjena i testiranja s ciljem utvrđivanja razvojnog statusa djeteta
- opservaciju djeteta (djece) u odgojnoj skupini
- individualni rad s djetetom s ciljem dobivanja potpunijeg uvida u njegov osobni svijet
- individualne i grupne aktivnosti s djecom usmjerene na poticanje senzomotoričkog razvoja

Logoped je svakodnevno u neposrednom radu s djecom kroz:

- provođenje individualnog logopedskog rada
- poticanje komunikacije i jezično – govornog razvoja neposrednim radom s djecom u skupini
- provođenje grupnog i/ili individualnog rada s ciljem poticanja predvještina čitanja i pisanja
- procjene komunikacijskog, jezičnog i govornog statusa djece

Radni terapeut je svakodnevno u neposrednom radu s djecom kroz:

- provedbu opsežne procjene djeteta prema Ayres senzorno integrativnom pristupu
- provođenje individualnog rada s djecom s izazovima u senzoričkom funkcioniranju
- provođenje grupnog rada s ciljem poticanja senzomotoričkog razvoja djece
- opservaciju djece u skupini

Edukacijski rehabilitator je svakodnevno u neposrednom radu s djecom kroz:

- promatranje i praćenje djece u odgojno-obrazovnim skupinama
- edukacijsko - rehabilitacijsku procjenu razvoja djece kod kojih postoji sumnja na postojanje teškoće, faktori rizika za nastanak teškoće ili teškoća u razvoju
- pružanje podrške djeci unutar skupine
- poticanje cjelokupnog razvoja djece kroz individualni rad i rad u manjim grupama

4.3. Stručna dokumentacija

Dokumentiranje podrazumijeva sustavno prikupljanje dokumentacije (etnografskih zapisa), koja omogućuje promatranje i bolje razumijevanje akcija djeteta, a time i osiguranje kvalitetnije potpore njegovu razvoju. Ona pridonosi kreiranju kulture uključenosti i dijaloga između svih sudionika u vrtiću. Dokumentiranje odgojiteljima omogućuje bolje razumijevanje različitih segmenata odgojno-obrazovnoga procesa, a osobito kvalitetu okruženja za učenje djece i kvalitetu vlastitih odgojno-obrazovnih intervencija. Također omogućuje osiguranje specifične potpore procesu odgoja i učenja svakog djeteta posebno, usklađene s njegovim individualnim i razvojnim mogućnostima, kognitivnim strategijama i drugim posebnostima. Osim toga, omogućuje posredovanje različitih segmenata odgojno-obrazovnoga procesa roditeljima tj. skrbnicima djece, olakšava razumijevanje djeteta i njegova odgoja i obrazovanja pa predstavlja temelj izgradnje partnerstva s roditeljima.

U vrtiću se vodi dokumentacija propisana Pravilnikom o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću (). U odgojnim skupinama vodi se propisana pedagoška dokumentacija i evidencija: Knjiga pedagoške dokumentacije odgojne skupine i Imenik djece. Aktivnosti djece odgojitelji dokumentiraju putem individualnih portfolia, prikupljanjem individualnih i zajedničkih uradaka djece, samorefleksijom djece te

opservacijom postignuća djece. Vlastite aktivnosti odgojitelji dokumentiraju samorefleksijom i zajedničkom refleksijom odgojitelja i drugih stručnih djelatnika u vrtiću.

Podaci o vrtiću i djeci vode se u Matičnoj knjizi. Za odgojitelje i stručne suradnike vodi se Program stručnog usavršavanja. Za svako dijete s posebnim odgojno - obrazovnim potrebama (teškoće u razvoju, potencijalna darovitost, zdravstvene teškoće), vodi se Dosje djeteta, a također će se voditi dosjei za djecu kod koje se uoče teškoće senzorne integracije. Posebno će se dokumentirati aktivnosti poticanja senzomotoričkog razvoja kroz foto i video zapise, liste praćenja i upitnike za procjenu te bilješke odgojitelja i stručnih suradnika.

Program poticanja senzomotoričkog razvoja biti će usklađen s Godišnjim planom i programom rada vrtića za aktualnu pedagošku godinu te s Kurikulumom vrtića. Izvješće o provedbi Posebnog programa poticanja senzorne integracije bit će dio Godišnjeg izvješća o radu.

5. NJEGA I SKRB ZA TJELESNI RAST I ZDRAVLJE DJECE

a) briga o zdravlju i prevencija oboljenja

Vrtić ima sklopljen ugovor o pripremi i distribuciji hrane s poduzećem "Ethereum Global" j.d.o.o. iz Zagreba.

Temeljem Ugovora sa Zavodom za javno zdravstvo o suradnji na uvođenju HACCP sustava kontrole, pomoćno-tehničko osoblje upoznato je i provodi sve potrebne radnje predviđene HACCP sustavom, procese kontrolira zdravstvena voditeljica

1. Higijensko-epidemiološki nadzor nad osobljem i objektima
2. Organizacija, unapređivanje i valorizacija njege i skrbi za tjelesni rast i razvoj djece
3. Praćenje psihofizičkog razvoja djece
4. Prevencija oboljenja djece
5. Prevencija povreda
6. Prevencija intoksikacije
7. Neprestano podizanje kvalitete života u vrtiću
8. Hitne intervencije i prva pomoć

U higijeni prostora upotrebljavaju se sredstva za čišćenje i dezinfekciju proizvođača "Alca" prema njihovim uputama

Sve prostorije Vrtića se čiste i dezinficiraju prema uputama Zavoda za javno zdravstvo, koje svaka tri mjeseca vrši mikrobiološku kontrolu hrane, radnih površina i ruku tehničkog osoblja.

U okviru roditeljskih sastanaka objašnjavamo svim roditeljima postupanja na razini cijelog vrtića i posebno postupanja u rizičnim situacijama za pojedino dijete (Tablica 7. i 8.)

Tablica 7. Postupanje na razini cijelog Vrtića.

ZADACI	SADRŽAJI	NOSIOCI	ROK IZVRŠENJA
1. Higijensko-epidemiološki nadzor	redovito provođenje zdr. pregleda djelatnika u Zavodu za javno zdravstvo	Zavod za javno zdravstvo	jednom godišnje za odgajatelje, 2 puta godišnje za djelatnike u pripremi hrane

	redovita bakteriološka analiza namirnica i radnih površina u kuhinji	Zavod za javno zdravstvo	tokom godine
	praćenje epidemiološke situacije i provođenje preventivnih mjera za suzbijanje zaraznih bolesti	Zavod za javno zdravstvo, zdravstvena voditeljica	tokom godine
	održavanje ritma čišćenja prostora i okoline	tehničko osoblje. zdravstvena voditeljica	tokom godine
	pravodobna deratizacija i deinspektizacija	"ID90"-d.o.o. za dezinfekciju, deinspektizaciju i deratizaciju	2 puta godišnje i po potrebi
	briga o uvjetima čuvanja , pripremanja i distribucije hrane	kuharica, „Ethereum global“ j.d.o.o., zdravstvena voditeljica	tokom godine
2. Organizacija, unapređivanje i valorizacija njege i skrbi za tjelesni rast i razvoj djece	uvodni razgovor s roditeljima novoprimljene djece	Psiholog	tokom godine
	organizacija adaptacijskog perioda za novoprimljenu djecu	stručni tim, ravnatelj, odgajatelji,	Rujan

	vođenje zdravstvenih kartona djece	zdravstvena voditeljica	tokom godine
	praćenje pobola djece prema priloženim liječničkim potvrdama	zdravstvena voditeljica	tokom godine
	praćenje povreda djece nastalih u vrtiću i kod kuće	zdravstvena voditeljica	tokom godine
	nabava kvalitetne hrane za doručak i međuobroke, te suradnja s vanjskim suradnikom-dobavljačem glavnog obroka	ravnatelj, pomoćna kuharica, zdravstvena voditeljica	tokom godine
3. Praćenje psihofizičkog razvoja i očuvanja zdravlja djece, te terapijski postupci	otkrivanje i procjena zdravstvenog statusa kod prijema nove djece (interiew, zdravstveni list liječnika)	Psiholog, zdravstvena voditeljica, nadležni liječnik,	tokom godine
	praćenje zdravstvenog statusa djece	odgajatelji, zdravstvena voditeljica, roditelji	tokom godine
	praćenje razvoja govora djece	Odgajatelji, stručni tim	tokom godine

	praćenje odvijanja tjelesnih aktivnost	Odgajatelji, zdravstvena voditeljica	tokom godine
	praćenje adaptacije	stručni tim, ravnatelj, odgajatelji, zdravstvena voditeljica	tokom mjeseca u kojem se odvija adaptacija
	stomatološki preventivni pregledi	stomatolog, odgajatelji	tokom godine
	ortopedski preventivni pregledi	Ortoped - vanjski suradnik	tokom godine
	organizacija ljetovanja i zimovanja	ravnatelj, odgajatelji, roditelji	1 godišnje
	praćenje procijepljenosti djece	zdravstvena voditeljica	tokom godine
	antropometrijska mjerenja djece	zdravstvena voditeljica	1 puta godišnje
	poduzimanje preventivnih mjera za očuvanje života i zdravlja djece u uvjetima boravka djece u vrtiću	svi djelatnici	tokom godine
	identifikacija djece s teškoćama u psihofizičkom razvoju i	stručni tim, zdravstvena voditeljica, odgajatelji,	prema potrebi tokom godine

	upućivanje stručnim službama		
4. Prevencija oboljenja	pravilna izmjena ritma aktivnosti u toku dana, te redoviti boravak na zraku	Odgajatelji	tokom godine
	izolacija bolesne djece	zdravstvena voditeljica ,odgajatelji, roditelji	tokom godine
	otkrivanje, prevencija i praćenje kroničnih bolesti djece	zdravstvena voditeljica, Dom zdravlja	tokom godine
5. Prevencija povreda	pravilna higijena i održavanje igraćaka, prostora dnevnog boravka i sanitarija, korištenje certificiranih igrala	tehničko osoblje, odgajatelji	tokom godine
	uređenje igrališta	tehničko osoblje	tokom godine
6. Prevencija intoksikacije	korištenje epidemiološki ispravne hrane	zdravstvena voditeljica, kuharica, sanitarna inspekcija, "Ethereum global" j.d.o.o.	tokom godine
	pravilna deponacija otpada i sredstava za čišćenje	tehničko osoblje	tokom godine

	nabava i korištenje ekološki prihvatljivih sredstava za dezinfekciju	tehničko osoblje, poduzeće "Alca"	tokom godine
7. Podizanje kvalitete života u vrtiću	nabava opreme za optimalizaciju zdravstvenog stanja djece, suradnja s proizvođačima sanitetskog materijala i opreme "Medika"	Ravnatelj	tokom godine
8. Hitne intervencije i prva pomoć	Osposobljavanje odgojnih djelatnika za efikasne načine ponašanja u hitnim i kriznim situacijama po zdravlje djece	ravnatelj, poduzeće "Energoatest zaštita"	Tokom godine

b) prevencija i zaštita u rizičnim situacijama

- Djelatnici

Svi radnici vrtića (ravnatelj, odgojitelji, kuharice, spremačice) osposobljeni su za rad na siguran

način i postupanje u slučaju požara. Dvije djelatnice su osposobljene za pružanje prve pomoći

- Materijalni kontekst

Svi naši prostori su osigurani dodatnim izlazima u slučaju nužde, protupožarnim senzorima i alarmom, protupožarnim vratima, te kamerama za nadzor vanjskog prostora.

Etaža Vrtića ima plan evakuacije. Jednom u dvije godine provodi se vježba u slučaju nenadanog događaja (vatra, potres, poplava...)

Tablica 8. Postupanje u rizičnim situacijama direktno vezanima uz određeno dijete.

ZADACI	SADRŽAJI	NOSIOCI	ROK IZVRŠENJA
1. Dolazak djeteta u vrtić	Ulaz u prostor Vrtića moguć je samo uz najavu zvonom na portafonu odgojne skupine	odgajatelji	svaki dan
2. Odlazak djeteta iz vrtića	a) Dijete se predaje isključivo punoljetnoj osobi koja je u ulaznom intervjuu navedena kao osoba koja preuzima dijete iz vrtića. U suprotnom roditelj/skrbnik mora najaviti drugu osobu koja mora pokazati svoju osobnu iskaznicu	odgajatelji	svaki dan
	b) Dijete se ne predaje osobi koja je pod utjecajem alkohola ili droga. Ako odgajatelj primijeti da se osoba koja je došla po dijete čudno ponaša, zove prvu sljedeću osobu na popisu iz Imenika djece koja je navedena kao kontakt i čeka dolazak te osobe i po potrebi kontaktira ravnatelja U slučaju nasilnog ponašanja iste osobe zove se policija	odgajatelj, ravnatelj	po potrebi

3. Pregled djetetovom psihičkog i fizičkog stanja pri dolasku u vrtić	a) Dijete se pregledava diskretno u slučaju da ima kakvih naznaka u promjeni ponašanja ili indikacija bolnih stanja na tijelu (otekline, modrice)	odgajatelji, zdravstvena voditeljica, stručni tim	svaki dan, po potrebi
	b) Ukoliko dijete ima ozljedu koju nije roditelj/skrbnik prijavio, prvo se zove roditelj, a ako nema objašnjenja, onda medicinska sestra i ravnatelj	odgojitelji, roditelj, zdravstvena voditeljica, ravnatelj	po potrebi
	c) ukoliko dijete dva puta za redom dođe s ozljedama u vrtić, a roditelj/skrbnik omalovažava iste, stručni tim određuje daljnje korake (pozivanje roditelja/skrbnika na individualni razgovor, po potrebi kontakt s centrom za socijalnu skrb)	odgajatelji, zdravstvena voditeljica, stručni tim, ravnatelj	po potrebi
4. Roditelj/skrbnik nije došao po dijete iza radnog vremena vrtića	a) prvo se zove roditelj/skrbnik, a ako se ne javi, onda sljedeća osoba koja je u Imeniku djece navedena kao osoba za kontakt	odgajatelj	po potrebi
	b) ukoliko se ne javi nitko, zove se ravnatelj	odgajatelj	po potrebi

	c) ukoliko se u roku od 3 sata nakon što je završilo radno vrijeme vrtića nitko ne javi na pozive niti ne dođe po dijete, zove se policija	ravnatelj	po potrebi
5. Odgajatelj ne može naći dijete niti u jednom unutarnjem i vanjskom prostoru vrtića	a) odgajatelj obavještava stručni tim i ravnateljicu koja uspostavlja krizni tim	odgajatelji,	po potrebi
	b) pregledavaju se snimke vanjskih kamera u slučaju da je dijete izašlo izvan kruga vrtića Ukoliko djeteta nema na kamerama, nastavlja se potraga unutar vrtića Ukoliko se dijete vidi na kameri, ravnateljica i jedan član stručnog tima kreću u tom smjeru Uspostavlja se kontakt s roditeljima i policijom	stručni tim, ravnateljica	po potrebi
	c) ukoliko je dijete izašlo iz kruga vrtića, nakon pronalaska djeteta organiziraju se sastanci evaluacije događaja sa zaključcima za daljnje postupanje	odgajatelji, stručni tim, ravnatelj, roditelji/skrbnici	po potrebi
6. Povreda djeteta	a) odgajatelj pruža prvu pomoć zbrinjavanjem ozljede i zove roditelje/skrbnike i	odgajatelj, zdravstvena voditeljica	po potrebi

	obavještava ih o nastaloj situaciji	
	b) ukoliko je ozljeda ozbiljnija prvo se zove hitna pomoć, a onda roditelj/skrbnik	odgajatelj, zdravstvena voditeljica
7. Konvulzije ili jača alergijska reakcija	a) odgajatelji prethodno dobivaju informaciju o stanju pojedinog djeteta i načinima reakcije u slučaju konvulzije ili jačih alergijskih reakcija	odgajatelj, zdravstvena voditeljica
	b) u slučaju takvog događaja prvo se daje propisani lijek (klizma, antihistaminik), zatim se zove roditelj i/ili hitna pomoć	

Svi djelatnici koji sudjeluju u postupanju po ovom Protokolu, dužni su štititi interese djeteta sukladno odredbama Konvencije o pravima djeteta

6. NAOBRAZBA I USAVRŠAVANJE ODGOJNIH DJELATNIKA

6.1. Unutar ustanove

S ciljem što kvalitetnije pripreme i provedbe programa, vrtić će provoditi redovito i kontinuirano usavršavanje svojih stručnih djelatnika aktivno uključenih u provedbu programa.

Jedan od oblika redovitog usavršavanja odgojitelja unutar ustanove predstavljaju tjedni sastanci refleksije odgojitelja, na kojima odgojitelji prezentiraju provedene aktivnosti u prethodna dva tjedna te ih analiziraju zajedno sa stručnim timom. Tijekom provođenja Programa senzomotoričkog razvoja, odgojitelji će uz podršku stručnog tima planirati aktivnosti usmjerene na poticanje senzomotoričkog razvoja.

Dodatan oblik usavršavanja unutar ustanove bit će tematska predavanja i radionice stručnog tima ili odgojitelja, pripremljene s ciljem da stručni tim i odgojitelji međusobno podijele znanja iz različitih područja.

Tokom pedagoške godine 2022/2023 radna terapeutkinja Martina Kovačević odradit će stručno usavršavanje odgojitelja unutar ustanove, u obliku predavanja i radionica koje će se održavati jednom u 2 mjeseca. Između termina u kojima se održavaju predavanja i radionice, predviđeno je vrijeme za implementaciju naučenog u odgojno-obrazovnoj praksi. U nastavku su teme pojedinih cjelina edukacije:

1. Listopad 2022. godine - Uvod u Ayres terapiju Senzoričke Integracije.

- Prikaz osam temeljnih osjetila kroz iskustvenu radionicu u prostoru za provedbu Senzorne Integracije

2. Prosinac 2022. godine – Kako i kada prepoznati disfunkciju senzoričke integracije?

- Razlikovanje disfunkcije senzorne modulacije i senzomotorni obrasci disfunkcije senzorne integracije

- Izrada internih ček lista za procjenu djece u dječjem vrtiću Mali svijet

3. Veljača 2023. godine – Aktivnosti za poticanje taktilnog i propioceptivnog sustava unutar odgojne skupine i vanj skog prostora vrtića

- Izrada materijala, prilagodba prostora, tematske igre

4. Travanj 2023. godine - Aktivnosti za poticanje vestibularnog, vizualnog i auditivnog sustava unutar odgojne skupine i vanjskog prostora vrtića

- *Izrada materijala, prilagodba prostora, tematske igre*

5. Lipanj 2023. godine – Praktični prikaz glazbeno pokretnih igara za poticanje integracije svih osam temeljnih osjetila

- *Prikaz glazbeno pokretnih igara prema Dansspeters glazbenom programu (Maria Speth) te programu ples pisanja (R. Oussoren).*

Svi odgojitelji i stručni suradnici tijekom pedagoške godine 2021/2022 započeli su program stručnog usavršavanja Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima (senzorni razvoj kao temelj razvoja osobnosti) u organizaciji EOS Centra – Centra za doživljajnu i relacijsku pedagogiju. Edukacija se sastoji od 10 cjelodnevnih modula, a provodi se u prostorima Dječjeg vrtića Mali svijet te u dogovoru s voditeljicom edukacije sadržajno oblikovana specifično prema potrebama stručnih djelatnika vrtića. Program edukacije nalazi se u Prilogu 2 ovog dokumenta. Također, u prilogu se nalaze i potvrde o do sad završenim modulima edukacije.

6.2. Izvan ustanove

U području senzomotorike/senzorne integracije te rada s djecom s teškoćama do sad su **završene sljedeće edukacije:**

Psihologinja, Marina Barbir:

- edukacija Senzorna integracija, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Zagreb, 2020.:
Modul 1: Osnove senzorne integracije
Stručni modul 2: Senzorno integrativno poticanje kroz svakodnevne aktivnosti i oblikovanje okruženja
Stručni modul 3: Planiranje individualnog i grupnog poticanja, praktični savjeti i suradnja s obitelji, supervizija rada
- edukacija Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima, skraćeni program EOS Centar – Centar za doživljajnu pedagogiju, 2019/2020

- Peaceful Babes Kids Yoga Teacher Training Course for ages 2-17, Peaceful babes, 2021/2022
- Predavanje i radionica Spoznaja prostora – osnova razvoja jezika, Dijana Merey Sarajlija, Stručni skup Sretna djeca, poticaji u dječjem stvaralaštvu putem umjetnosti, 2019.
- Vizualno okolinska podrška i metode rada s djecom s poremećajima iz spektra autizma, Učilište Virtus, Split, 2021.
- Poticanje socijalne komunikacije kod djece s razvojnim odstupanjima, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2021.
- Izabrane tehnike iz dječje kliničke psihologije i psihoterapije s naglaskom na analizu crteža i tehnike iz terapije kreativnom umjetnošću - Naklada slap, 2022.

Logoped, Ružica Mrše:

- 1.stupanj: Osnove teorije verbotonalnog sistema – Programa usavršavanja stručnjaka/inje za rad s osobama oštećena sluha i/ili govora primjenom verbotonalne metode, Poliklinika SUVAG, Zagreb, 2018.
- 2. stupanj: Verbotonalna rehabilitacija osoba s govorno-jezičnim teškoćama, Poliklinika SUVAG, Zagreb, 2020.

Radni terapeut, Martina Kovačević:

- Specijalistički tečaj "Ayres Terapija Senzorne Integracije ASI®", (HURT, lipanj 2015. - prosinac 2016.)
 Modul 1. – The Sensory Integration Perspective
 Modul 2. – Specialized Techniques for Measuring Sensory Integration
 Modul 3 - From Interpretation to Intervention
 Modul 4. - Sensory Integration Intervention
- Korištenje Ayres Senzorne Integracije s djecom koja imaju poremećaj iz autističnog spektra (HURT, 2016.)
- Sustav komuniciranja razmjnom slika / Picture Exchange Communication System - PECS (HURT, 2015.)
- Integracija dinamičkih i posturalnih refleksa, MNRI® - Masgutova metoda neuro-senzomotorička integracija refleksa (VaLMod®, 2014.)

- Seminar - Uvod u psihoterapiju pokretom i plesom (SPUH, 2014.)
- Radnoterapijska procjena igre sa specifičnim procjenama za bebe i djecu, (HURT, 2014.)
- Edukacija “Rana stimulacija osjetila - senzorna integracija” u okviru projekta IPA IV . (listopad 2013. – ožujak 2014.) Modul 1. - Teorija i praksa senzorne integracije, Modul 2. - Poticanje perceptivno - motoričkih vještina kod djece predškolske dobi, Modul 3. - Implementacija suvremenih teorija učenja u kurikulum predškolskog odgoja, Modul 4. - Govor i pokret
- Seminar Brain gym® 101 (2013.), Seminar Uvod u Brain gym® (2012.)

Edukacijski rehabilitator, Petra Popović:

- Reedukacija psihomotorike u specijalnoj edukaciji i rehabilitaciji po modelu prof. dr. Svetomira Bojanina (Pomoć porodici, 2022.)
- Poticanje socijalne komunikacije djece s razvojnim odstupanjima (Centar za cjeloživotno učenje ERFa, 2022)
- Montessori pedagogija za rad s djecom od 3. godine života do polaska u školu (DV Vrbik, 2019-2021)
- Kako graditi odnos s djetetom kroz igru (Puteljak, 2021)
- Otključajte potencijale svog djeteta (Sean Fitzgerald, 2019)
- Inkluzivnost u ranom i predškolskom razdoblju – 9 modula (DV Sopot, 2017-2018)
- Podrška uključivanju djece s teškoćama u redovne vrtiće (DV Vrbik, 2016)
- Rastimo zajedno PLUS (Unicef, 2016)
- Augmentativna i alternativna komunikacija (Dart, 2014)
- Marte Meo (Akademija za razvojnu rehabilitaciju, 2014)

Planirane su sljedeće edukacije:

Odgovitelji:

- Stručno - razvojni centar dječjeg vrtića Gajnice „*Rana stimulacija osjetila – senzorna integracija*“

Psiholog:

- Edukacija iz terapije igrom - Centar za terapiju igrom, Zagreb
- Razvojni profili djece predškolske dobi: opažanje i analiza (Centar za cjeloživotno učenje ERFa, 2022)
- Terapijske priče, Naklada Slap
- Bender vizualno-motorički geštalt test-II (Bender-geštalt II) - Naklada Slap
- Wechslerov test inteligencije za djecu - WISC-IV-HR

Logoped :

- Nove Reynell razvojne jezične ljestvice (NRDLS-HR)
- Test za procjenjivanje predvještina čitanja i pisanja (predČiP test)
- Test razumijevanja gramatike – druga verzija (TROG-2:HR)
- Komunikacijske razvojne ljestvice (Koralje)
- ADOS-2 – Opservacijski protokol za dijagnostiku autizma
- Terapija igrom: vještine i intervencije u radu s djecom

Radni terapeut:

- Senzorna integracija prema Ayres u pedagogiji/ SIAT za odgojno obrazovne stručnjake u razvojnoj rehabilitaciji
- Program “*Bal-A-Vis-X*“
- Program “*Learning without tears - “Handwriting”*”

Edukacijski rehabilitator

- Različiti pristupi terapijske igre u radu s djecom s teškoćama u razvoju (Centar Proventus)
- Razvojni profili djece predškolske dobi: opažanje i analiza (Centar za cjeloživotno učenje ERFa, 2022)
- ADOS-2 – Opservacijski protokol za dijagnostiku autizma (Naklada Slap)

7. SURADNJA S RODITELJIMA

Obitelj i vrtić su dva temeljna sustava u kojem se dijete rane i predškolske dobi razvija i raste, zadovoljava svoje osnovne potrebe, stječe prve spoznaje o sebi i svijetu oko sebe, uči o komunikaciji i odnosima, suživotu, zajedništvu, toleranciji, razvija svoje potencijale i stječe spoznaje i vještine prijeko potrebne za čitav život. Kako su roditelji tj. skrbnici djeteta i odgojitelji osobe koje se najintenzivnije skrbe o djetetu i njegovoj dobrobiti, nužno je osigurati izravnu, kvalitetnu i ohrabrujuću komunikaciju među njima kako bi informacije o djetetu mogle nesmetano i dvosmjerno cirkulirati. Roditelje tj. skrbnike djeteta treba prihvaćati i poštovati kao ravnopravne članove vrtića – partnere, koji ustanovu obogaćuju svojim individualnim posebnostima te svojom vlastitom kulturom i time pridonose kvaliteti ustanove u cjelini. Otvorena, podržavajuća i ravnopravna komunikacija roditelja tj. skrbnika djeteta, odgojitelja i ostalog osoblja u ustanovi ima zajednički cilj: primjereno odgovoriti na individualne i razvojne potrebe djeteta i osigurati potporu njegovu cjelovitom razvoju.

Kvalitetan partnerski odnos odgojitelja i roditelja tj. skrbnika djece ostvaruje se u uvjetima u kojima je roditeljima tj. skrbnicima djece omogućeno provođenje vremena sa svojom djecom u odgojnim skupinama, praćenje i djelatno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu te upoznavanje vlastite djece u drugačijem kontekstu od obiteljskoga. Ovo je posebno važno kod poticanja senzorne integracije, osobito kod djece koja imaju određene poteškoće. Poželjno je da se roditelji uključe u rad kroz preporučene aktivnosti i igre koje mogu provoditi kod kuće s djetetom, jer samo cjeloviti pristup djetetu daje najbolje rezultate.

Suradnja s roditeljima bit će posebno usmjerena na osvještavanje i educiranje roditelja o senzomotoričkom razvoju djeteta, oblikovanju osjetilno poticajne okoline te aktivnostima kojima mogu poticati senzomotorički razvoj kod kuće. Taj vid suradnje bit će usmjeren na sve roditelje. Do sad su roditelji upoznati s temom senzorne integracije putem informativnih materijala, na roditeljskim sastancima te pojedini roditelji kroz individualno savjetovanje zbog specifičnih potreba djeteta. S početkom programa, roditeljima će se predstaviti novi stručni suradnici uključeni u planiranje i provedbu programa (edukacijski rehabilitator, logoped, radni terapeut) i održat će se tematski roditeljski sastanci s ciljem upoznavanja roditelja s ciljevima i značajem programa, načinima rada s djecom i suradnje s njima.

Tokom trajanja programa, poticat će se svi oblici suradnje s roditeljima koji mogu doprinijeti partnerstvu ili izgradnji roditeljskih kompetencija. Odgojitelji će surađivati s

roditeljima svakodnevnim informiranjem, organizacijom roditeljskih sastanaka, održavanjem individualnih razgovora s roditeljima i izradom informativnih materijala prema zamijećenim potrebama roditelja. Stručni tim ostvarit će suradnju s roditeljima izradom edukativnih i informativnih materijala i smjernica, prikupljanjem podataka od roditelja putem prigodnih upitnika, održavanjem tematskih roditeljskih sastanaka i radionica te individualnim savjetodavnim razgovorima, na inicijativu roditelja ili na vlastitu inicijativu.

Individualna suradnja bit će ostvarena posebno s roditeljima djece kod koje su primijećene poteškoće senzorne integracije i koja će biti uključena u individualne aktivnosti poticanja senzorne integracije. Ti će roditelji biti uključeni u sam proces prepoznavanja djeteta sa senzornim poteškoćama odnosno tijekom procjene senzorne integracije, davanjem anamneze i ispunjavanjem strukturiranih upitnika za potrebe procjene, a nakon toga savjetovani o napretku djeteta te o načinima na koje mogu poticati dijete kod kuće.

Detaljniji prikaz planiranih oblika suradnje s roditeljima tokom pedagoške godine nalazi se u Tablici 9.

Tablica 9. Prikaz pojedinih oblika suradnje s roditeljima.

Oblik i razlog suradnje	Uključeni stručni djelatnici	Vremenski plan
Informiranje o djetetu – zadovoljavanje svakodnevnih potreba, zapažanja o ponašanju, razvoju	- odgojitelji	- svakodnevno
Individualni informativni razgovori – izvještavanje o zapažanjima o djetetu, razvojnom statusu, izazovima i napretku	- odgojitelji - timski odgojitelji i članovi stručnog tima	- tokom godine prema potrebi, na inicijativu odgojitelja ili na inicijativu roditelja
Savjetodavni razgovori - kod aktualnih razvojnih izazova, promjena u ponašanju i funkcioniranju djeteta, za potrebe izgradnje roditeljskih kompetencija	- individualno pojedini član stručnog tima prema potrebi - timski	- prema potrebi, na inicijativu roditelja ili na preporuku odgojitelja ili stručnog tima
Individualni razgovori s roditeljima djece s posebnim potrebama - izvještavanje roditelja o razvojnom statusu, zamijećenim teškoćama, potrebi za individualiziranim pristupom, uključivanjem u terapijski rad ili druge oblike stručne podrške u vanjskim ustanovama, zajedničko planiranje strategija za pomoć djetetu u prevladavanju teškoća	- individualno pojedini član stručnog tima prema vrsti teškoća - timski	- redovito tokom pedagoške godine, u skladu s planom praćenja djece s posebnim potrebama

Uključivanje roditelja u individualni rad s djetetom – prisustvovanje radu stručnjaka s djetetom, snimke rada s djetetom, savjeti i materijali za rad kod kuće	- stručni suradnici	- u skladu s individualnim planom individualnog rada za pojedino dijete
Redoviti roditeljski sastanci - informiranje o skupinama, pravilima vrtića, događanjima, radu u pojedinoj skupini, aktualnostima u pojedinoj skupini, prikaz rezultata rada	- odgojitelji - stručni tim - ravnateljica	- 3x godišnje svaka skupina
Uvodni roditeljski sastanak za djecu koja polaze u vrtić - informiranje o radu vrtića, obvezama i pravima roditelja, obrada teme: Adaptacija	- ravnateljica, psiholog	- prije početka nove pedagoške godine
Roditeljski sastanak za predstavljanje projekta poticanja senzomotoričkog razvoja - ciljevi projekta, način provođenja (novosti u uređenju prostora, aktivnostima, način uključivanja djece u aktivnosti i individualne i grupne oblike rada), predstavljanje novih stručnih suradnika, prikaz već provedenih aktivnosti (foto i video dokumentacija)	- ravnateljica - stručni tim	- početkom provedbe programa

<p>Tematska predavanja i radionice za roditelje - s ciljem upoznavanja roditelja s temom senzomotoričkog razvoja i senzorne integracije te iskustvenog učenja i upoznavanja konkretnih aktivnosti koje mogu provoditi s djecom kod kuće ili boljeg razumijevanja aktivnosti koje se provode u vrtiću</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odgojitelji - stručni tim 	<ul style="list-style-type: none"> - tokom godine prema iskazanim interesima roditelja i zamijećenim potrebama za educiranjem roditelja
<p>Informativni materijali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prikaz aktivnosti i poticaja u radu s djecom - stručni članci, informativni letci, brošure, plakati 	<ul style="list-style-type: none"> - odgojitelji - stručni suradnici 	<ul style="list-style-type: none"> - redovito tokom pedagoške godine putem oglasnih ploča i web stranice vrtića - redovito tokom pedagoške godine putem oglasnih ploča i web stranice vrtića, tiskanih edukativnih materijala
<p>Važne obavijesti i informacije o radu vrtića, provedbi projekta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ravnateljica 	<ul style="list-style-type: none"> - redovito putem web i facebook stranice vrtića, facebook grupe za roditelje, mailing lista

8. SURADNJA S VANJSKIM USTANOVAMA

Suradnja s vanjskim ustanovama, vanjskim sustručnjacima, nadležnim institucijama, lokalnom upravom i drugim društvenim subjektima planira se s ciljem unapređivanja odgojno – obrazovnog rada, obogaćivanja dječjih iskustava i spoznaja uz razne kvalitetne sadržaje vezane za kvalitetniji i raznovrsniji život djeteta uz mogućnost uključivanja roditelja kao ravnopravnih partnera i sukonstruktora u životu djeteta.

Redovita suradnja ostvariti će se s ustanovama koje obavljaju stručni nadzor i vanjsko vrednovanje rada: Agencija za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Također, redovita suradnja ostvaruje se s Gradskim uredom za obrazovanje, sport i mlade Grada Zagreba.

Za potrebe nabave stručne literature, vrtić će surađivati s izdavačkim kućama, a posebna suradnja ostvariti će se s izdavačkom kućom Naklada Slap, za potrebu nabave psihodijagnostičkih sredstava i edukacija za primjenu pojedinih mjernih instrumenata.

Pri nabavi specifične opreme, didaktike i namještaja, vrtić će surađivati sa specijaliziranim trgovinama: Ida didacta, Astreja plus, INC, Dudica, Kova.

Za potrebe stručnog usavršavanja djelatnika, osim usavršavanja u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje, surađivat će se i sa drugim organizatorima koji provode edukaciju u području senzorne integracije ili srodnim područjima.

Posebna suradnja ostvarena je s EOS Centrom, za potrebe izvođenja već spomenute edukacije svih stručnih djelatnika (Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima). U planu je i suradnja s dječjim vrtićem Gajnice, kao stručno-razvojnim centrom za provedbu programa „Rana stimulacija osjetila – senzorna integracija“ i unapređivanja stručnog rada u području predškolskog odgoja i stručnog usavršavanja stručnih djelatnika u dječjim vrtićima. Odgojitelji će biti uključeni u edukaciju "Rana stimulacija osjetila-senzorna integracija".

Vrtić će surađivati i sa Zdravstvenim veleučilištem, studijem Radne terapije i CroASI timom koji provode edukaciju u području senzorne integracije. Također, studentima radne terapije sa Zdravstvenog veleučilišta, u okviru kolegija Stručna praksa III, pružit će se mogućnost sudjelovanja u provedbi vježbovne nastave u dječjem vrtiću Mali svijet, pod mentorstvom radne terapeutkinje.

Stručni suradnici surađivat će prema potrebi sa specijaliziranim vanjskim ustanovama koje provode programe rehabilitacije djece te sa stručnjacima koji individualno rade s djecom izvan vrtića (Poliklinika SUVAG, Centar za rehabilitaciju Zagreb).

Vrtić će surađivati i s kabinatom za edukacijsko-rehabilitacijsku podršku Mali kabinet u Samoboru, za potrebe uključivanja djece s teškoćama u dodatne individualne i rehabilitacijske programe.

Prema potrebi, surađivati će se s pedijatrima i zdravstvenim ustanovama kod upućivanja djece na potrebne specijalističke preglede i dijagnostiku.

Prema potrebi, suradnja će se ostvarivati s Osnovnim školama u koje se upisuju djeca školski obveznici, radi izdavanja Mišljenja o spremnosti za školu. Također, prema potrebi, vrtić surađuje s Centrom za socijalnu skrb.

U svrhu provođenja i unapređivanja odgojno-obrazovnog rada, ostvarivati će se kontakti i komunikacija s pojedincima i organizacijama iz lokalne zajednice te sa stručnjacima iz drugih dječjih vrtića.

9. VREDNOVANJE PROGRAMA

Obveza svih čimbenika odgojno-obrazovnoga procesa (odraslih i djece) je stalno promišljanje, diskutiranje i evaluiranje kvalitete odgojno-obrazovne prakse i djelovanje u smjeru njezina stalnog unapređivanja. Kvaliteta je rezultat promišljenog djelovanja pa je potrebno prema unaprijed utvrđenim/dogovorenim standardima (kriterijima, indikatorima) stalno analizirati postojeću praksu, uočavati i isticati dobre primjere i posebice, „kritične točke“ te usmjeravati djelovanje pojedinca/ustanove prema unapređivanju „postojećega najboljeg“ i otklanjanju utvrđenih nedostataka.

Cilj vrednovanja programa je dobiti uvid u senzomotorički razvoj i napredak djece u svim vrtićkim skupinama te unaprijediti kvalitetu provedbe programa senzomotoričkog razvoja.

Vrednovanje se provodi na dvije razine: vanjsko vrednovanje i unutarnje vrednovanje - samovrednovanje. Unutarnja i vanjska (samo)procjena kvalitete ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja obuhvaća cjelinu (ukupnost funkcioniranja ustanove – pravna uređenost, primjena pedagoškog standarda, ukupna kvaliteta odgojno-obrazovnoga procesa itd. te pojedine segmente kao što su praćenje napredovanja djece, poštovanje prava djece, roditelja i ostalih čimbenika, inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, usavršavanje stručnjaka u ustanovi itd.

Samovrednovanje će, kroz suradnju, provoditi ravnatelj, članovi stručnog tima, voditelji programa - odgojitelji sa ciljem osiguravanja kvalitetnijeg daljnjeg planiranja, primjerenih aktivnosti i poticaja te usklađivanja odgojno-obrazovnog rada s različitim potrebama, interesima i mogućnostima djece. Voditelji programa će kroz refleksiju i samorefleksiju vrednovati ostvarenost postavljenih ciljeva i zadaća.

Samovrednovanje odgojitelja provodit će se kroz:

- održavanje tjednih stručnih sastanaka refleksije i samorefleksije odgojitelja - svaki odgojitelj sudjeluje na sastanku 2 puta mjesečno, pri čemu prezentira svoj dokumentirani rad u skupini u posljednja 2 tjedna, uz raspravu i povratne informacije ostalih odgojitelja i članova stručnog tima. Prezentacija obuhvaća foto i video dokumentaciju rada popraćenu tekstualnim opisom, bilješkama i komentarima odgojitelja.
- praćenje ostvarivanja razvojnih zadaća na razini skupine i individualno za svako dijete uz podršku članova stručnog tima, ovisno o posebnim potrebama djece i uključenosti u

dodatne oblike podrške (rad s logopedom, edukacijskim rehabilitatorom, psihologom, radnim terapeutom). Dokumentacija koja služi kao izvor podataka bit će razvojne liste za svako dijete te po završetku pojedinog ciklusa praćenja ispunjavaju liste razvojnih ishoda za vlastitu skupinu.

Oblici i metode samovrednovanja uključuju opažanje, bilježenje i dokumentiranje odgojno obrazovnog procesa kroz bilješke, upitnike (standardizirani i nestandardizirani), dosjee djece i video materijale. Članovi stručnog tima – psiholog, logoped, radni terapeut i edukacijski rehabilitator provodit će procjene djece na temelju kojih će se, prema utvrđenim potrebama, izrađivati Individualizirani odgojno-obrazovni programi (IOOP). Odgojitelji i stručni suradnici kontinuirano će pratiti napredak i razvoj djece, evaluirati postavljene ciljeve i razvojne zadaće te prema potrebi, prilagođavati i/ili mijenjati individualizirane postupke. Dokumentacija koja predstavlja važan izvor podataka u vrednovanju cjelokupnog neposrednog odgojno-obrazovnog procesa tako će, uz razvojne liste, biti i: pedagoška dokumentacija skupine, dosjei djece te individualizirani odgojno-obrazovni planovi za djecu s posebnim potrebama kao i posebne liste za praćenje senzoričkih specifičnosti pojedinog djeteta - Liste za opservaciju osjetilne osjetljivosti.

Roditelji će kroz razne upitnike procjene napretka djece biti uključeni u vrednovanje programa, primjerice:

- Upitnik senzoričkog funkcioniranja za djecu predškolske dobi SPM - verzija za roditelje - dom - koristit će se za djecu uključenu u individualni rad s radnim terapeutom, s ciljem dobivanja uvida u funkcioniranje djeteta izvan vrtića, u obiteljskom okruženju i prikupljanja podataka o tome koje poteškoće zamjećuju roditelji te kako bi radni terapeut lakše utvrdio ciljeve na kojima roditelji žele raditi.
- Komunikacijske razvojne ljestvice - primjenjivat će se kao pomoćno sredstvo za utvrđivanje govorno-jezičnog statusa djece te za probir djece kod koje postoji potreba za uključivanjem u dodatne oblike podrške (logoped).
- Upitnik snaga i poteškoća - primjenjivat će se radi boljeg stjecanja uvida u obilježja ponašanja djeteta izvan vrtića, u obiteljskom okruženju, na način kako ga vide roditelji te za usporedbu funkcioniranja djeteta u ustanovi i izvan nje. Koristit će se za probir djece s teškoćama u ponašanju te podršku u planiranju intervencija i pristupa unutar odgojno-obrazovne skupine (psiholog).

Vanjsko vrednovanje provodi se kontinuirano od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te Agencija za odgoj i obrazovanje.

10. FINANCIRANJE PROGRAMA

Program će se financirati iz sufinanciranja gradova i općina, te mjesečnim uplatama roditelja.

Ekonomska cijena vrtića iznosi 2400,00 kn i ovisno o dohodovnom cenzusu cijena za roditelje iznosi od 650,00 do 1100,00 kn mjesečno

Iznimno od 24.12.2021 do 23.8.2022 program će biti djelomično financiran iz Europskog socijalnog fonda. Tim novcem će se financirati opremanje vanjskih i unutarnjih prostora Vrtića te stručna usavršavanja odgajatelja i stručnih suradnik u područnu senzomotorne integracije

11. ZAKLJUČAK

Humanistički odgoj i obrazovanje naglašavaju važnost prepoznavanja dječjih individualnih potreba, mogućnosti i interesa. Budući već dugo radmo i stručno se usavršavamo te tako podižemo kvalitetu svog rada i materijalnog okruženja, senzoričku integraciju prepoznali smo kao važan segment rada sa svom djecom. Već kroz pripremu programa vidjeli smo koliko je senzorička integracija važna u razvoju djece, što se potvrdilo kroz zanimanje i pozitivnu reakciju djece i roditelja. Program je primarno usmjeren na djecu, ali i na podršku kako odgojiteljima u radu tako i u podršci roditeljima koji imaju djecu urednog ili eventualno usporenog senzomotoričkog razvoja. Stoga je ovaj program, kojim se definiraju budući ciljevi, zadaće i oblici rada s djecom na podupiranju urednog senzomotoričko razvoja, od velikog značaja našoj Ustanovi daljnjem razvoju i podizanju kvalitete.

12. PRILOZI

1. Prilog 1: Ljestvica senzoričke osjetljivosti
2. Prilog 2: Program edukacije „Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima“
3. Prilog 3: Potvrde o stručnom usavršavanju
4. Prilog 4: Liste s razvojnim ishodima prema dobi

13. POPIS LITERATURE

- Ayres, A.J. (2002). *Dijete i senzorna integracija*, Jastrebarsko: Naklada Slap
- Bašić, S. (a.g.2021/2022). Materijali s predavanja u sklopu edukacije Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima. EOS Centar – Centar za doživljajnu pedagogiju.
- Bašić, S. (a.g.2019/2020). Materijali s predavanja u sklopu edukacije Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima. EOS Centar – Centar za doživljajnu pedagogiju.
- Clarck Brack J. (2009.). Učenjem do pokreta, kretanjem do spoznaje. Program senzomotoričkih aktivnosti za djecu predškolske dobi. Ostvarenje, Zagreb.
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. NN 55/06, 121/07, 10/97, 105/02, 107/07, 63/08, 90/10.
- Parham, L. D., Cohn, E. S., Spitzer, S., Koomar, J. A., Miller, L. J., Burke, J. P., Brett-Green, B., Mailloux, Z., May-Benson, T. A., Smith Roley, S., Schaaf, R. C., Schoen, S. A., Summers, C. A. (2007). *Fidelity in Sensory Integration Intervention Research. American Journal of Occupational Therapy*, Volume 61, Number 261, 216–227.
- Katarinčić, I. (a.g.2019/2020). Materijali s predavanja u sklopu edukacije Doživljajno učenje - učenje svim osjetilima. EOS Centar – Centar za doživljajnu pedagogiju.
- Kuvač Kraljević, J. (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.
- Merey Sarajlija, D. (2019). Materijali s predavanja i radionice: Spoznaja prostora – osnova razvoja jezika. Stručni skup Sretna djeca. Zagreb, Školska knjiga.
- Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (2012). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2010.

Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica M.(2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing - Tehnička knjiga. Zagreb.

Stock Kranowitz, C. (2018). *Igre za senzornu integraciju*. Ostvarenje, Lekenik.

Star Institut for Sensory Processing Disorder. The Eight Sensory System (2017). Preuzeto: 15.03.2022. <https://sensoryhealth.org/basic/understanding-sensory-processing-disorder>

Velički, V. i Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu : malešnice i igre prstima kao poticaj za govor*. Zagreb: Alfa.

Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi, NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19.